هەرێمی کوردستان و وڵاتانی دەووروبەری کاریگەری ... نەجمەدین فارس حەسەن

ڕەوتی سەلەفیەت و ئیسلامی سیاسی لەسەر هەرێم

ڕوون و ئاشکرایە ، ڕەوتی سیاسیی ئیسلامییەکان کاریگەریان لەسەر ئەو ناوچانە هەیە کە زۆربەی خەڵکەکانیان (دانیشتوانەکانیان) بە ئاینزا ئیسلامن ، کەلتووری ئیسلامی تیایدا پەیڕەوی ژیانیانە و باڵادەستە . ئەو وڵاتانە زیاتر وڵاتانی دواکەوتوون و هەلومەرجی ژیانی ئابووری و کۆمەڵایەتی و سیاسیان لە ئاستی پشێوی و بێ نەوادایە . ئەو وڵاتانە پیشەسازی نین و یان زۆر لە ئاستێکی نزمدایە و تا ئاستێکیش کشتوکاڵین و لەو ڕووەشەوە دواکەوتوون و ئاستی پێویستی بەرهەمهێنانی ناو خۆیشیان بە پێی پێویستی ژیانی ڕۆژانەیان نییە .
واتە ژیان لەو وڵاتانەدا بە گوێرەی پرەنسیپ و ئەخلاقیاتی سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتی شایستەی مرۆڤ نییە ، لە چاو وڵاتانی تردا لە ئاستێکی زۆر دواکەوتوانە و تا ئاستی کەیلە گرتنیش گەشتووە . ئەم وڵاتانە زۆرترینیان ، دین لە دەوڵەت جیانەکراوەتەوە و سەرچاوەی یاسا و ڕێسا مەدەنییەکانیانە . دواکەوتووی ئابووری ئەم وڵاتانە سەرچاوەو هۆیەکە بۆ گەشەی بیرو ڕەوتی ئیسلامی سیاسی ، لەبەر ئەوەی دواکەوتوویی ئابووری و ژیانی فەلاکەتی خەڵک و نەبوونی ئازادی و نان ، هۆیەکن مرۆڤ لەو ناوچانەدا بە بەردەوامی بەدوای ڕزگارکەردا دەگەڕێت . هەندێکیان وڵاتانی ئابووری سەرانەسەنن و بەرهەم هێنی نەوتن و هەندێکیشیان خراپی سیستەمی ئابوورییەکەیان بوەتە ئەوەی هەر هەموویان وڵاتانێکن سیستەمی سیاسییەکەشیان ئیستبدادی و چەوسێنەرانەیە و بەبەردەوامی هەتکیی ماف و ئازادییەکانی مرۆڤی تێدا دەکرێت .

ئەمانە و گەلێک لایەنی تری ناو ئەو کۆمەڵگایانە ، دەرگای لەسەر گەشەی ڕەووتی بیروباوەڕی ئیسلامی سیاسی کردووەتەوەو توانیویانە سەرانییان بە هاوکاری دەوڵەتانی ناوچەکە ، وەبەرهێنانی سیاسی و هزری لەسەر ئەو لایەنانەی جۆر و ستەمی ئابووری و کۆمەڵایەتی و سیاسی ئەو وڵاتانە بکەن ، لە پێناوی گەشەکردنی گەرای بەرژەوەندی

ئابووریــیــان ، پەخشــی بیروبۆوایــان دەکــەن . لــەبــەرئــەوەی هەرێــمــی کوردستـانیش بەدەرنییە لە هەرێم و نـاوچەیەکی دواکەوتـوو لەڕووی پیشەسـازی و کشتوکـاڵییەوە هەروەهـا سیستەمی سیاسـی و ئـابووری و کۆمەڵایەتییەکەی دەرگای لەسەر گۆڕینی بیروبۆوای هاوڵاتیانی هەرێم کردووەتەوە ، لە پێناوی خۆشگوزەرانی و ئازادییدا بڕوانێتە هێزە نامەکانیش و دیدوو تێڕوانینی خستبێتە سەر ئەو هێزانە و بە ئاوەزی خۆیی ، بتوانێت خواستەکانی و ئاسۆی ڕزگاربوونی لە هێزە سەلەفی و ئیسلامی سیاسیەکانەوە ببینێت و بەدەستیان بهێنێت . بەڵام ئەمە ڕێگای نەجات بوونیان نییە و کۆیلەیەتیان زیاتر ئامانجدار دەکات بۆ سەرکردەی حیزبەکانی دەسەڵات و هێز و حیزبە نامۆ و ڕەووتە ئیسلامییەکان . لەزۆرترین وڵاتانی تری دنیای ئیسلامی ، هەروەکو هەرێم ڕەووت و بیری سیاسی ئیسلامییەکان لەژێر ناوی جیاواز و ئاڕاستەی مەزهەبی و شیتەڕەکاری جیاوازدا دابەش بوون ، هەرلایەنە بۆ ئاوازێک جیهان بینیان دەخەنە ڕوو ، لەگەڵ ئەوەی هەرهەموویان یەک ئاسۆ و ئامانج بۆ ئەنجام دەگەیەنن .

بەکارهێنان و ئاراستەکردنی ئەم ئایدیا و بزاوتە سیاسی ئیسلامیانە لەلایەن وڵاتانی ناوچەکە بۆ پێوەر و ستراتیژی قازانجی خۆیان هاوکاریــیان دەکەن و دەیان بەن بەڕێوە . پشت بەستنی ئەم هیزانەش بە هەندێک لە وڵاتانی ناوچەکەو پشتگیری کردنیان لەڕووی ماددی و مەعنەوییەوە ، ئـەو وڵاتـانە لە پێنـاوی پارێزگـاری کـردن لە دەسەڵاتیان و مانەوەی سیستەم و جۆرەکەیانە ، چونکە ئەم جۆرە سیستەمی پشتاوپشتە ، لە بەردەم هەڕەوشانەوەی یەکجارەکیدایە . دوای ئەو گەشە گەورەیەیی کە لەڕووی تەکنەلۆجیای پەیوەندی و سیستەمی ڕاگەیاندندا کراوە ، بووەتە هۆی تێڕوانینی سیاسی و کۆمەڵایەتی جیاواز ، لە سەر ناوەڕۆکی دەسەڵات و سیستەمەکەیان هەڵوەستوو پراکتیکی جییاواز دروست بووە ، هۆکاری دانانی کاریگەرییە لەڕووی سیاسی و جەماوەرییەوە لەسەر وڵاتانی تر تا بتوانێت مۆدێلی دەســـەڵات و دەوڵەتەکەی بهێنێتەوە . هەروەک ئەوەی کە لەچەنـــد وڵـاتێکی نیشتیمـانی عەرەبیـدا ڕویانـدا . لە ڕابـردوو وە لە ئێستاشدا بەهۆی و ڕێگاو ڕێبازی جیاواز، دەیانەوێت لەڕێگەی پشتگیری کردنی چەند حیزب و ڕەوتێکی مەزهەبی ، کاریگەری لەسەر کۆمەڵگای کوردی دابنێن . هەموو ئەمانەش بەشێوەی نوێنەرایەتی لایەن و ڕەووتە مەزهەبییەکان بۆ ئامانجی دەگەیەنن .

هەروەک ئەوەی کە دەوڵەتی سعودیە دەیەوێت لە ڕێگەی وەهابییەکانەوە (سەلەفی) ەوە بتوانێت دەوورو کاریگەری دەسەڵات و هەژموونی ئێران

لە سەر هەرێمی کوردستاندا ڕابگرێت و یان کەمیان بکاتەوە . لە بەرئەوەی فراوان بوونی هەژمونی ئێران لە هەرێمی کوردستاندا زۆرتر هاوسەنگی هێز بۆ لای خۆیدا لاسەنگ و قورس دەکات . ئەمەش لە ڕێگەی پابەندبوونی لایەک لە هێزەکانی هەرێم لەگەڵ ڕەووتی جیهانبینی مەرکەزی عێراق کە لەسەر ئاستی ناوچەکە و ووڵاتدا دەڕوات ، ئەمان لایەنگیری لێدەکەن . لە عێراقدا ئەگەر پارچەکانی تریش بکەونە ژێر کاریگەری ڕەوتی سیاسی ئێرانەوە ، ئەوا زیاتر ووڵاتی عێراق هاوسەنگی هێز لە بەرامبەر سعودییەدا دەگۆڕێت بۆ سوودی ئێران . هەربۆیە سعودیە یارمەتی ڕەووتی سووننە (هێزە سووننییەکان) دەدات و هەروەها یارمەتی لایەنێکی سەرەکی دەسەڵاتی هەرێم دەدات کە کاریگەر و پابەند نییە بە سیاسەتی ئێران و ململانێی دەکرێت لەلایەن ئەوانەوە ، بەم پێیە ، هێزە سیاسی و حیزبییەکان لە هەرێمدا بە ئەجندای بەرژەوەندییەکانی هێزە ناوچەیی و نێودەوڵەتییەکان ئاڕاستە دەکرێن ، نموونەی ئەوەش لە هەڵبژاردنەکانی کابینەی هەشتی حکومەتی هەرێم لەڕێگەی دەنگدان بۆ ئەندام و کاندیدەکانی زەنگی زەرد لە کوردستاندا لەلایەن ڕەوتی سەلەفی (وەهابییەکان) ، بەهاوکاری دەوڵەتی سعودیە . وویستی ئەو ووڵاتەش وادەکات دەست وەردانێکی ناڕاستەوخۆ هەندێک کاتیش ڕاستەوخۆ پێیهەڵدەستێت ، هەر وەک ئەوەی کە ئێرانیش کردوویەتی و دەیکات .

سعودیە لە ڕێگەی سەلەفییەکانەوە دەیەوێت دەنگی لایەنی دژ بە هەژموونی ئێران بەرزبکاتەوە ، هەژموونی سیاسەتیان لە مەنگەنە بدات . سعودیە لە هەرێمی کوردستان و ناوچەکە ، سودی لە تێکچونی باری ئاسایش و ململانێی دەوڵەتان وەرگرتووە ، توانیویەتی لەمپەرێکی بچوک بێت لە بەردەم هەژموونی سیاسەت و ئامانجە مەزهەبییەکانی ، لەگەڵ ئەو هەموو هەوڵەی سعودیە هێشتا ئێران بەهێزترە لە ناوچەکەدا . هێزەکەی تری هەرێم کە گرێدراوی سیاسەتی ئێرانەو بەرژەوەندیان لە ئێستادا بەیەکەوەیە لە ناوچەکەدا ، ئەو هێزەش لە پێناوی مانەوەو پاراستنی خۆی لە گۆڕەپانی سیاسی هەرێمدا، دەرکەوتنی لە بەرامبەر ڕکابەرەکەی وەک هێزێکی بەدەسەڵات و کاریگەر بەسەر سیاسەتی هەرێمەوە ، هەر وەک چۆن بەرامبەرەکەی سودی وەرگرتووە بۆ تێکشکانی ئەو . هەر لەبەرئەوەیە کە لە زۆرترین کاتدا لە بەرامبەر دەوڵەتی مەرکەزی لە عێراقدا بیروبۆوا و هەڵوێستی جیاوازیان هەیە ، لەبەرئەوە سەلەفیەکان لە هەرێمی کوردستاندا دەنگیان بۆ دژی هاوپەیمانی ئێران دا ، لە ژێر ناونیشانی ئەوەی کە سەرەک وەک باوکی میللەت وایە و پێویستە ڕێز

لە باوک بگیرێت و دەنگ و وەلائی بۆ دووبارە بکەینەوە و گەورەیەتی پیرۆز ڕابگرین و بپارێزین . ئەمەش هەمان سیاسەت و پەیڕەوی سعودیەیه ، لەو دەوڵەتەدا بنەماڵەی (محەمەد عەبدلوەهاب) لایەنی ڕۆحی یه و تاکەکانی کۆمەڵگای سعودیە ههڵدەخڕێنن ، بۆ دەنگ دانەوەو پارێزگاری کردن لە دەسەڵاتی ماددی و سیاسی بنەماڵەی (السعود) ، هەردوولایەن تەواوکەری یەکترین و دەسەڵاتی سعودیە بە هاوبەش بەڕێوەد□ بەن . دەنگ دانی ئەوان بە هێزی دژبەری ئێران وای دەبینن دەنگ دان بە دژایەتی ئێرانە ، له زۆرترین کاتدا سەرچاوەی ئەو دژایەتیانه ، بۆ جیاوازی هەردوو مەزهەبی سونه و شیعه دەگەڕێتەوه . واتە چەند د□نگی هاوپەیمانی ئێران کەم بکات ، مانای کەم کردنی دەسەڵات و هەژمووونی ئێرانیە لە عێراق و ناوچەکەدا . سونەکانیش له عێراقدا لایەنێکی تری ئەم ستراتیژەی سیاسەتی دەرەوەی سعودی□یە ل□ بەرامبەر ڕەووتی شیعەگەرادا .

لەلایەکی ترەوە یارمەتی دانی داعش و کاریگەری دانان لەسەرسیاسەت و ئابووری و کۆمەڵایەتی عێراقی فیدراڵ و هەروەها دژایەتی هەرێمیش لایەنێکی تری ستراتیژو سیاسەتی دەرەوەی سعودییە بە بەرامبەربەنەیارەکانی و کەم کردن□و□ باڵ نەکێشانی شیعەگەراییه بەسەر ناوچەکەدا ، یان هەر هیچ نەبێت فراوان بوونی ڕووبەری سنووری دەسەڵاتی ئێران ڕابگرێت لە ئاستێکدا ، ئێران نەتوانێت زیاتر کاریگەری سەربازی و هاوسەنگی هێز بەلای خۆیدا قورس بکات . ئەمەش کارکردنێکی دوو سەرەی سعودییە بەرامبەر بە عێراق و هەرێم . واتە لەلایەک یارمەتی لایەنێکی هەرێم دەدات و لەلایەکی تریش بە داعش دژایەتی دەکات ، ئەمەش وەک بزنەکەی هەیاسی خاس دەکات لە گهڵ پارت و هێزه سیاسیەکانی هەرێم .

لە پێشتردا باسم کرد ، لە پێناوی دانانی سنورێک بۆ توانای سیاسی و سەربازی شیعەگەرایی لە عێراقدا بووە . دووەمیش دروست کردنی ئاژاوەو بەردەوامی کێشەو ململانێ ی نێوان هێزە کۆمەڵایەتی و مەزهەبی و نەتەوایەتییەکانی ناو عێراق و جەنگی ناوخۆ تیایدا ، ئەمانەش هەموویان هۆیەکە بۆ پارێزگاری کردن و سنووردانان بۆ کاریگەرییەکانی سیاسەت و پەیڕەوی هاوبەشی ئێران و عێراق لەسەر سعوودییە کە هاوسنوورە لەگەڵدا ، هەروەها هەمان ئەو کاریگەریانەش کەم نیین کە لەسەر هەرێم هەیە لەلایەن ئەو دەوڵەتانەوه ، لە ڕێگەی هێزە سیاسی و کۆمەڵایەتی و بزاوتە ئیسلامیەکان دەیخەنه سەر هەرێم و جێبەجێی دەکەن. لە لایەکی تر کارکرنی دەوڵەتی قەتەر (قطر) لەسەر لایەن و ڕەووتی ئیخوانیەکان لەناو هەریمدا و هاوبەشی پێکردنیان لە

ململانێ سیاسییەکانی ناوخۆیی هەرێم و بەهێزکردنیان و پاڵپشتیکردنیان لە ڕووی ماددی و مەعنەوییەوە ، لەلایەن نوێنەرەکانیانەوە هەرجارەی بە ناونیشان و هۆی جیاوازەوە ، دروست کردنی کێشەو پاڵپشتی کردنی لایەک لە هێزەکانی هەرێم بۆ مەبەستی دانانی هەمان کاریگەری کە سعودییە ئامانجییەتی لە ناوچەکەدا ، هەوڵی دەوڵەتی قەتەر و نوێنەرایەتی کردنی لەلایەن هێزە ئیسلامی بەناو میانڕەوو . لەهەمان کاتیشدا هەردوو دەوڵەتی قەتەر و سعودیە لە ململانێی بەردەوامدان لە پێناو باڵادەستیان بەسەر ناوچەکەدا .

هەتا توندڕەوە ئیسلامییەکانیش لەهەمان سەرچاوە سوودمەندن و بۆ هەمان مەبەست کاردەکەن . ئەگەر ئەم جۆرە کارکردنە کە لەلایەن هەموو حیزبە ئیسلامیەکانی کوردستانەوە پەیڕەو دەکرێت ، بنبڕ و سنووردار نەکرێت ، لەدواتردا لە ناهەرێم دا مەترسییەکی گەورە لەسەر هێز و بیرو باوەڕی کۆمەڵگای کوردی دروست دەکات ، ئەگەر سەلەفییەکان بۆ پارتێکی باڵادەستی هەرێم سوودێکی کاتیان هەبێت ، ئەوا لەدواتردا زیانێکی گەورەو درێژماوەیان لەسەر کۆمەڵگای هەرێم دەبێت . یارمەتی دانی پارتێک لەلایەن سەلەفییەکانەوە بەشێوەیەکی ئەگەر ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆش بێت لە دواتردا کۆسپ و تەگەرە دەبن لەبەردەم گەشەو پێشەوە چوونی سیاسی خۆیان . ئەگەر ئێستاش بەپێی توانایییەکانیان سوودێکیان لە ئاستێکی بچووکدا هەبێت ، بەڵام کاریگەرییە خراپەکانی لە داهاتوودا زۆر گەورەتر و زیان بەخشتر دەبێت . بەم پێیە ئیسلامی سیاسی میانڕەوو توندڕەو و سەلەفیەکان ئەگەر ئەوانە لەهەندێک بیرکردنەوەی لاوەکیدا لەیەکتر جیاوازیش بن ، هەر هەموویان یەک ئامانجیان هەیە . هەموو ئەو سیاسەت کردنانەی پارتەکان لە هەرێمدا کاریگەری دادەنێت لەسەر ڕۆڵ و کاریگەری ناوچەکە ، هەرێم دەکاتە پاشکۆی هەندێک سیاسەت و ئەجندا ، وەک دووژمن لە هەرێم دەڕوانێت ، واتە هەرێم دەخاتە ئاستی سفری هاوسەنگی هێز لە ناوچەکە دا .

هەرێم لە هاوسەنگی هێزە ناوچەییەکاندا

ئەگەر ئێمە بڕوانینە جوگرافیایی سیاسی هەرێم ، بەپێی دیدی جیۆپۆلەتیک بێت ، دەبینین کە وڵاتێکی داخراوە و پێیان دەوترێت وڵاتە داخراوەکان (بەندکراوەکان) ، واتە ئەو ناوچانەن یان وڵاتانەن کە سنووریان بۆ دەریاوە نییەو دەرچەی دەریایان نییە و وڵاتێکی داخراو دروست دەکەن . کرانەوەیان بەسەر دەرچەی ئاویی نێودەوڵەتییەوە نییە . پەیوەندیی و کاریگەرییەکانیان کەم و لاوازەو

لە ناوخۆیی خۆیاندایە ، دەوروبەرەکانیان بەپێی شوێن و پێگەی جوگرافیا و کەوتنە سەرڕووی دەریا و دەرچەکانیان کاریگەری لەسەر هەرێم دادەنێت ، واتە وڵاتانی ئێران و ناوچە عەرەبنشینەکانی عێراق و سوریا و وڵاتی تورکیا ، هەر هەموویان دەرچەیەکی دەریایی یان چەند دەرچەیەکی هەیە و یان سنوورێکی دوورو درێژیی لەگەڵ دەریادا هەیە . ئەمەش وایکردووە کە بتوانن پەیوەندییە ئابووری و سیاسییەکانیان بەڕووی جیهاندا فراوانتر و کاریگەرتربن وکەمتر لە ژێر کاریگەری دراوسێکانیاندا بن ، لە چاو ئەو وڵاتانەی کە داخراو و توندوتۆڵتر و کەمتر کاریگەری ناوچەیی و تا ئاستێک دراوسێکانیان بە شێوەیەکی تەواوەتی لەسەربێت . بۆیە شوێن و جوگرافیای سیاسی و لەلایەکی تر بەهۆی کلک گرێدانی پارتەکانی هەرێم لە پێناوی شکاندن و لە چوارچێوەنانی رکابەرەکانی هەموو شتێکی تریان لە بیرخۆیان بردووەتەوە . هەرێم مەحکومە بە بەستنی پەیوەندی ئابووری لەگەڵ دراوسێکانیاندا بەهۆی دواکەوتویی سیستەمی ئابووری هەرێم و دام و دەزگاکانییەوە ئەگەر نەوت یان غازی سروشتی بنێردرێتە دەرەوە دەبێت بیگەیەنێتە سەر دەریا و بەندەرەکانی گواستنەوەی نەوت ، تا بۆ بازاڕی جیهانی هەناردە بکات دەبێت بە زەوی و ووشکانی یەکێک لە وڵاتەکانی دراوسێدا بڕوات .

هەروەها هەناردەو هاوردەکردنی کاڵا بازرگانییەکان و هەموو جۆرێکی گواستنەوەیی ووشکانی پەیوەندیەکانیان لەگەڵ ئەواندا دەبێت ، واتە دەکەوێتە ژێر کاریگەری سیاسەتی ئابووری ئەو وڵاتانەوە ، لەلایەک هەڵکەوتەی جوگرافیای سیاسی هەرێم و دووەم لەبەر ئەوەی هەرێم لەڕووی پیشەسازی و هەروەها لەڕووی کشتوکاڵییەوە پێشکەوتنێکی ئەوتەی بەخۆیەوە نەبینییوە و پێی نەگەیشتووەو توانای خۆ بەخێوکردنی نییە و لە ئاستێکی زۆر نزمدایە ، لەلایەکی ترەوە لەڕووی سەربازیشەوە لە بەرامبەر وڵاتە هاوسێکانی توانایەکی لاوازی هەیە و ناتوانێت کاریگەری سەربازی و سوپایی دابنێت لەسەر ناوچەکانی تر ، ئەمەش بەهۆی ڕێکخراونەکردنی هێزی سەربازی هەرێم لە هێزێکی نیشتمانی سەربازیدا ، لەبەر ئەوەی مانەوەی هێزە سەربازیەکان ، بەم شێوە دابەش بوونیان بەسەر حیزبە سیاسیەکاندا ، بونەتە هۆی مانەوەو پارێزگاری کردنیان لە حیزبەکانیان ، بەبەردەوامی ئەگەری شەڕی ناوخۆیان بە هەڵواسراوی هێشتووەتەوە ، لەلایەکی ترەوە سیاسەت و ئەجێندای هێزە هەرێمیەکانی پێ جێبەجێ دەکەن و ئەسەپێنن بەسەریەکترو ناوخۆدا . لەلایەکی ترەوە ژمارەی دانیشتوانی هەرێم ، لەڕووی چۆنی و چەندایەتی و چۆنایەتییەوە ، توانای کاریگەرییان بەسەر هێزە ناوچەییەکاندا نیە ، ئەگەر

یارمەتی هێزە نێودەوڵەتیەکان نەبێت . لەبەر ئەوە ئەگەر هاوکاری هێزە سیاسی و سەربازییە کوردەکانی ووڵاتەکانی دراوسێ نەکات ، کە هەیەکە بۆ چوونە پێشەوەی زیاتر داخوازییەکانی نەتەوەی کورد لە چوارچێوەی ووڵاتەکانی خۆیاندا و هەروەها دروستکردنی فشاری سەربازی و سیاسیە بەسەر ئەو ووڵاتانەی کە کوردی تیادا دەژێت ، ئەمەش دەبێتە کەم کردنەوەی فشاری هێزە نەیارە ناوچەییەکان لەسەر هەرێم ، چونکە ئەم جەنگانەی ئەوانیش دەبێتە هەڵگیرسانی جەنگی ناوخۆی و هەوڵێک بۆ ڕزگاری لەو ووڵاتانەدا و دروست بوونی نائارامی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئابووری لەناوخۆیاندا ، کاتێک هەوڵێک لەسەر درووستکردنی نائارامی لەو دراوسێیانەی هەرێمدا هەبوو، کاریگەری کەم تازەری ئەو ووڵاتانە لەسەر هەرێم کەمتر دەبێت . ناپەرژێنە سەر فشار دروست کردن لەڕووی سیاسی و سەربازییەوە لەسەر هەرێم.

باسی یەکەم

١- پێکەوەیی لە دەوڵەتی عێراقدا :

عێراق کاتێک پێویستی بە خاکی هەرێم هەیە کە دەرگای گواستنەوەی نەوتی لەسەر ڕووی داخرێت لە دەریای عەرەبی و ووڵاتانی کەنداوی عەرەبیدا یان ئەردەن و سووریا هیچ هاوکارییەکی عێراق نەکەن ، ئەوا بەندەری جیهان تاکە دەرچەی بە بازاڕکردنی نەوتی عێراق دەبێت ، عێراق لەڕێی هەرێمی کوردستانەوە دەتوانێت نەوت بگوازێتەوە ، عێراق جێگرەوەی خۆی هەیە لەسەر دەریای عەرەبی و بەندەری بۆ گواستنەوەی نەوت و هاوردەو هەناردەکردنی کەلوپەلی بازرگانی هەیە ، هەروەها ئەردەنیش لەڕووی بازرگانییەوە دەرگای کراوەیە بۆ ڕووی گواستنەوەو هەناردەکردنی کەلوپەل و پێداویستییەکانی عێراق ، چونکە ووڵاتی ئەردەن بۆ بەدەست هێنانی ووزە پێویستی زۆری بە ووڵاتی عێراق هەیە ، واتە هەردوولا بەرژەوەندی هاوبەش و ڕکابەری سیستەمی جیاوازیان هەیە ، هەریەکەیان بە ڕێگەی جیاواز کاریگەری لەسەر یەکتر دادەنێن ، بەڵام زۆرترین کات بەڕێوەبردنی بەرژەوەندیەکانیان زیاترە تا ڕکابەری سیاسی و سیستەمی ، لەمەیاندا کورد هیچ باڵادەستییەکی نییە ، ناتوانێت لایەنی کاریگەری هاوکێشە سیاسی و ئابوریەکان بێت . سعودیەش لایەنێکی ترەو زۆرجار ئەوانیش دەکەونە ململانێوە بەڵام لەبەرامبەر دژی کورد دا هاوسیاسی و هاوڕان ولەگەڵ یەکتر هاوکار دەبن . لێرەوە ئەوە دەردەکەوێت کە تەنها کاریگەری لەسەر ناوەندی عێراق هاوپەیمانێتی نێوان سوونە و کوردە ، ئەمەش کەمترین شانسی هەیە کە بۆ سوودی

کورد بگەڕێتەوە چونکە ئەگەر کورد بیەوێت لە ڕێگەی هاوپەیمانییەوە بە ئامانجەکانی خۆی بگات سوونەش لەو هاوپەیمانی و ڕکابەریەدا مەرام و ئامانجی خۆی هەیە ، چونکە له هەردوو ڕوی بیری ئاینی ونەتەوەی وایکردووە گوێ بە خواستی ڕەوای نەتەوی کورد نەدات ، یابەبەردەوامی به ڕکابەری خۆیی و داردەستی ئیسرائیل ناوزەدی دەکات ، هەر هاوپەیمانییەک سونه لەگەڵ کورد بیکات ، لەپێناوی هاوسەنگی هێزی خۆیەتی ل□ بەرامبەر شیعە و دەسەڵاتی شیعە لەعێراقدا یه ، ئەگەر زانستی و لێزانی سیاسیەکانی کورد هەبێت ئەتوانن ئەو هاوپەیمانی ڕکابەری□ لەدەرفەتدا بە سوودی خۆی بقۆزێتەوە ، کورد لە عێراقدا بەهۆی هێزی سوونەوە دەبێتە هاوسەنگی هێز ، وه بەپێچەوانەشەوه ڕاسته ، چونکه هەرکێشەو ململانێیەک له نێوان شیعه و سونەدا هەبێت ، هەردوولا هەوڵی بەدەستەێنانی هێزی کورد دەدەن بەلای خۆیاندا، ئەمەش ئەتوانرێت سودی لێوەربگیرێت ، ئەگینا بەتەنها ناتوانێت ئەو ڕۆڵە بگێڕێت . ئەم لایەنەش لەگەڵ ئەوەی هەردوو لا ل□ بەرامبەر قەڵەم ڕەووی دەسەڵاتی شیعە لە عێراقدا پێویستیان بە یەک هەیە ، ئەو جۆرە لە هاوسەنگ بوونە لاوازەو ڕۆڵ گێڕانی زۆر بێ سەمەرە و بەسوود نییە بۆ کورد چونکە سنورێکی هاوبەش و پڕ لە کێشمە کێش هەیە لە نێوانیاندا .ئەوەش ئەو سنوورەیه که پێیان دەووترێت ناوچەداگیرکراوەکان ، یا دابڕاوەکان ، یا ناوچەکانی دەرەوەی هەرێم ، یا ناوچەی یاسای 140ی جێناکۆکەکان . له بەرئەوەی ئەم ناوچانه عەرەب و چەند کەمه نەتەوەیی و ئاینی و مەزهەبی تری تێدا دەژین . نەتەوەییەکانی عەرەب و سونه به نیشتمانی خۆیان دەزانن ، گاڵتەیان به هەموو ئەجێندایەکی تردێت .

باسی دووەم

2- کاریگەریەکانی دەوڵەتی سوریا :

دەوڵەتی سوریا لەحاڵی ئێستایدا لە جەنگێکی ناوخۆیی ماڵ وێرانکەردایە ، هێزە سەلەفی و ڕەووتە ئیسلامیەکان و بەناو ئۆپۆزسێۆن وەکو گەلە گورگ دەمیان ژەنیوەتە ناو سووریا و بەهەردوولای لەسەر دەسەڵات و هێزەکانی دژی دەسەڵات ووڵاتیان لەڕووی سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتیەوە وێران کردووە ، لەحساباتی هاوسەنگی هێزدا هیچ بەهایەکی ئەوتۆی نەماوە ، هێزه نێودەوڵەتیەکان تەسفیه حسابی خۆیان لەسەر زەویی سوریا به گۆشت و ئێسقانی خەڵکەکەی یەک لایی دەکەنەوه ، هەریەکەیان دەیانەوێت کاریگەریان بەسەر ناوچەکەو ئەوروپادا باڵا دەست بکەن . لەبەر

ئەوە هەموو ئەوانە دەلاقەیەکیان بۆ کورد کردووەتەوە ، ئەگەر بتوانن ڕێچکەی سیاسەت بە ئاڕاستەی دامەزراندنی دەوڵەتی کوردی بگرن ، یا هەر هیچ نەبێت هەندێک لە مافە سیاسی و ڕۆشنبیری و کەلتوری و کۆمەڵایەتی و ئابووریەکانیان بەدەست بهێنن . ئەمانە هەرهەمووی دەرفەتێکی سیاسی و کۆمەڵایەتی گرنگن ، کە کورد ئەگەر مافەکانیشی بەدەست نەهێنێت ئەوا ئەتوانێت چەند هەنگاوێک لەکۆی هەموو هەنگاوەکانی بەدەست هێنانی مافە سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئابووریەکانی نزیک ببێتەوەو بەدەستیان بهێنێت . کورد و هێزەکانی تری ناو سووریا هەرهەموویان لەژێر کاریگەری ئەجێندای دەرەکی ناوچەیی و نێودەوڵەتی دان ، بەهۆی ئەمانەوە ، ئەو هێزانە ململانێ لەسەر زاڵبوونی سیاسەت و ستراتیجی خۆیان دەکەن .

بەپێی ئەو هەلومەرجە سیاسی و سەربازی و ئابوورییەی دەوڵەتی سوریا هەیەتی ناتوانێت دەوڵەتێکی بە کاریگەرو ڕاست کەرەوەی هاوسەنگی هێزی ناوچەکە بێت ، دەوڵەت و هێزێکی حساب بۆکراو بێت ، ئەگەر ئێران و ڕوسیا و حیزب اللە پشتیوانی لێ نەکەن ، ناتوانێت کاریگەری دابنێت لەسەر ووڵاتانی دەوروبەری . کورد لە سوریادا لە بزاوتێکی سەربازی و سیاسی و کۆمەڵایەتی بەرنامە بۆ داڕێژراوی خۆیدایە بە مانا لیبراڵییەکەی ، لە پێناو گەڕانەوەی بەها کەلتووری و مافە سیاسی و ئابوورییەکانی خۆی . دەبێت لەو پێناوەدا هەرێمی کوردستان هاوکاری جدی و پێ بە پێستی داخوازییەکانی کورد بێت لە سوریادا تابتوانێت لەو ناوچەیەدا تواناو هێزی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ڕۆڵ گێڕانی زیاتر و زیاتر لەبەرچاو بگیرێت و دەورێکی کارا و پڕ لە بەرهەم بێت . چونکە کەوتنە سەر پێی توانای سیاسی و کۆمەڵایەتی و سەربازی کورد لە سوریا کە هاوسنووری هەرێمی کوردستانە ، ئەگەر هاوکاری و هەماهەنگییان پێکەوە هەبێت ، دەبنە هێزێک لەگەڵ هەرێمدا ، لە ناوچەکەدا کەم تا زۆر دەبنە هێزێکی کاریگەر ، ئەگەر بەشێوەیەکی کەمیش بێت ، یا پێ بەپێستی هەوڵ و تەقەلاکانی کورد مافە سیاسیەکان بەدەست دەهێنێت . هەتا ئەگەر کورد هەوڵی لە پێناوی جیاکردنەوەی کوردستان بێت لە سوریادا ئەوا کۆمەکێکی باش دەبێت بۆ هەرێم ، ئەگەر بەرژەوەندی حیزبایەتی و خێڵەکیانە و تاکەکەسی لە بەر چاو نەگیرێت ، ئەلیگارشیەکان لە هەرێمدا ترسی لە ناوچونی بەرژەوەندییەکانیان نەبێت .

واتە هەوڵدان و یارمەتی کوردەکانی سوریا خزمەت بەتوانا و سەقامگیری زیاتری هەرێم دەکات . پارێزگاری کردن لەو ناوچانەی کە کوردی تیادا نیشتەجێیە و لەژێر دەسەڵاتی شۆڕڤانی یەپێگە و

یەپێژە دایە و کانتێنەکانی تیادا دامەزراوە ، ئەوە زیاتر بکەن و تا ئەگەر سنوورێکێ بگاتە سەرکەناراوەکانی ئێسکەندەرونه هەوە بۆ بەدەست هێنانی بدەن ، بەم هەیەوە پێگەی هەرێم بەهەزتربێت و دوور بکەوێتەوە لە کاریگەری وڵاتانی دەوروبەری ، هەروەها بتوانێت لە معادەلاتی هێزی ناوچەکەو جیهانیش لە ئێستا و ئایندەدا دەوورو کاریگەری بێ پێی ئاست و هەوەکان و ستراتیژی کارکردنی بۆ ئاڕاستەی کاریگەری و ڕۆڵی لە ناوچەکە هەبێت ، پێویستە هەرێم پلانێکی وورد و زیرەکانە بۆ ئاڕاستەی چوونە پێشەوەی سیاسەت و ستراتیژی داخوازییەکانی نەتەوەی کورد لە دەستووری کاریدا بێت .
پێویسته هەرێمی کوردستان ، هەمەئاهەنگی و یەک دەستی و هاوکاری هێزه کوردیەکانی پارچەکانی تری کوردستان بێت ، لە ئێستاشدا بە تایبەت تر هێزەکانی ڕۆژئاوای کوردستان ، چونکه سەرکەوتنی ڕۆژئاوا ، دەبێته هۆی کەمکردنەوەی کاریگەری سیاسی و ئابوری وڵاتانی دەوروبەر لە سەر هەرێم . ئەمەش ئەگەر نوکەرایەتی وڵاتانیان وەک پیشەو ئاکاری خۆیان دانەنابێ .

باسی سێ یەم

٣- جێگاوڕێگای دەوڵەتی تورکیا :

تورکیا یەکێک لەو وڵاتانەیە کە کاریگەری سەربازی و ئابووری و سیاسیشی لە سەرهەرێم هەیە ، لەبەر ئەوەی هەرێم ناتوانێت پشت بەهێزو توانا ئابووریەکانی خۆی ببەستێت ، هەر بۆیە زۆرترین کاڵای هاوردەی هەرێم لە تورکیاوە دێت ، لە خاڵی سنووری نێوان تورکیا و هەرێم دەگاتە ناوەوە . لەلایەکی ترەوە زیاتر لە (1200) کۆمپانیای وەبەرهێن لە هەموو بوارەکانی وەبەرهێنان و پیشەسازی و بازرگانی لە هەرێمدا هەیە و لە بنیات نانەوەی ژێرخانی هەرێمدا ڕۆڵی و کاریگەری خراپیان هەیە . هەموو ئەو کۆمپانیانە بێجگە لەوەی کە سوود و قازانجی زۆر بۆتورکیا دەگەیەنن ، لە ڕوی تەکنیکی هونەریەوە خەڵکی هەرێم سوودی پێ ناگات . چونکه زۆرترینی کرێکار و ئەندازیار و کارمەندەکانیان لە تورکیاوە هێناوەو لە پڕۆژەکاندا کاریان پێدەکەن ، بێجگە لەوەی ئەمانیش هەموو ئەو بڕە پارەیەی کە وەریدەگرن و لەگەڵ ئەو سوودەی کە کۆمپانیاکانیان بەدەستی دەهێنن ، هەمووی وەک سیولە دەچێتە دەرەوەی هەرێم و لە تورکیادا دەبێته داهات و کۆدەبێتەوە ، لە لایەکی ترەوە کارپێکردنی کرێکار و ئەندازیار و کارمەندانی تورکیا دەبێتە هۆی کەم بوونەوەی بێتاڵی لە تورکیادا و ئەمەش هۆیەکە بۆ مژینی دەنگی ناڕەزایەتی و کێشەی داخوازی بێتاڵیی هێزی کار لەو وڵاتەدا . هەروەها کۆمەک و

قازانج بۆ دەسەڵاتداران دەگەیەنێت و کۆمبوونەوەی فشاری داخوازییەکانی کرێکارانی لەو ووڵاتەدا . بێجگە لەوەی توانای کڕین لەناو بەشێکی دانیشتواندا باشتر دەکات و بازاڕ لە تورکیادا جموجۆڵ پێدەکات ، له لایەکی ترەوه توانای سیو لە هەرێمدا کەم دەکاتەوە ، دراوی یەدەک ئەگەر هەبێت زۆر کەم دەکاتەوە ، هەڵئاوسان دروست دەکات و جموجۆڵی بازاڕ لە نێوان تاکەکانی هەرێمدا کەم دەکاتەوە .

هەروەها دراوی کارپێکراو لە مامەڵەی ئەو کۆمپانیایانەدا دراوی دۆلارە کە ئێستا لە بازاڕی هەرێمدا وەک دراوی باوەڕپێکراوی ئاڵوگۆڕ (العملة الصعبة) حسابی بۆ دەکرێت و دەبێتە هۆی کەم بوونەوەی ، کاریگەری لەسەر توانای ئابووری و دراوی هەرێم دادەنێت . هەموو ئەوانەش بێجگە لەوەی کە ساڵانە بڕی ئاڵوگۆڕی بازرگانی هەرێم لەگەڵ تورکیادا دەگاتە نزیکەی 14 بۆ 16 ملیار دۆلار ئەمەش بڕی چەندایەتی دراوەکەو دەچێتە دەرەوەی هەرێم و عێراق ، ئەمەش بێجگە لەوەی کە دەبێتە هۆی دانەخستنی کارگەکان بۆ کاتێکی زیاتر لە ڕۆژدا و هەڵشتنەوەو خستنە سەرکاری کرێکارانی خۆیان لە ناوخۆی خۆیاندا بووەتە هۆی ڕێگرتن له زۆربونی بەتاڵە لەو ووڵاتەدا . ئەگەر هەرێم لەڕووی پیشەسازی و کشتوکاڵییەوە بەرەوپێش بچووایە و هەنگاوی دروستی بگرتایەته بەر، ئەوا کەمتر سوود و قازانجی ئابووری و بۆ تورکیا دەبوو . لەبەر ئەوەی ئەگەر هەرێم لە دوایی ساڵانی 1991 ەوە پلانی بۆ پیشەسازی کردن و چاککردن و گەشەی کشتوکاڵی بۆ پلان و ستراتیژیەکی دوور لە بیر و دەستووری سیاسیەکاندا بوایە ، هەرێم نەدەکەوتە ژێر کاریگەری و ڕەحمەتی سیاسی و ئابووری تورکیاوە .

بەم شێوەیەی ئێستا بێجگە لەوەی کە سیاسەتی نەوتی لە هەرێمدا شکست خواردوو بە ئامانجە ، لەدەستی چینێکی ئەلیگارشی ئابووری و سیاسی و سەربازیدایه ، لە بەرئەوە سیاسەتی نەوت لە پلانی ستراتیژی خزمەتی دژی نیشتیمانیدا نییە ، هەموو ئەوانەی کە باسم کرد هۆیەکە بۆ باڵادەستی سیاسی و ئابووری و سەربازی تورکیا بەسەر هەرێمدا ، لەلایەکی ترەوە ململانێی پارتە سیاسیە باڵادەستەکانی هەرێم لەسەر دەسەڵات لە ناوچەکەدا دەلاقە و کەلێنێکی بۆ تورکیا درووست کردووە ، تابتوانێت لەو نێوەندەدا ڕۆڵی خۆی بگێڕێت و لەڕووی سیاسی و ئابووری و سەربازییەوە هەرێم لاوازو بێ کاریگەر بکات. پاڵەدانی پارتێک بەتورکیاوە لە پێناوی لاوازکردنی ڕکێبەرکێیەتی ، لاکەی تری بەرامبەریشی لەپێناوی ئەوەی هاوسەنگی

هێز بەلای ێکەبەرەکەیدا قورس نەبێت ، ئەمیش خۆی ئاڵاندووەتە هێزێکی تری ناوچەیی وەک ئێران ، هەموو ئەمانەش بە پاڵپشتی کردنیان لە سیاسەتی ئەو دەوڵەتانە بۆیان فەراهەم دەبێت ، ئەمانیش لە ناوچەکانی دەسەڵاتیاندا چەپەولێسەی سەروەت و سامانی ئابوورییان دەست دەکەوێت . هەر لەبەر هەمان مەبەستە ، بەسوود دەگۆڕێتەوە بۆ هەردوو وڵاتی تورکیاو ئێران هەر لایەک دەسکەلا و جێ بۆ جێ کاری داخوازی سیاسی و ئابووری و سەربازییان دەبێت لە هەرێمی کوردستاندا . نا نیشتمانی ونەتەوەیی ئەو هێزانەی کە لەهەرێمدان بە مقەدەرات و کەسایەتی کۆمەڵگای هەرێمەوە سیاسەت بازی دەکەن ، کارێکی کردووە کە هەرێم بەم دەسەڵاتەیەوە لە حساباتی هێزی ناوچەکەدا هیچ شوێن و جێگایەکی ئەوتۆی نەبێت . تەسلیم بوونی پارتەکان لە هەرێمدا بۆ سیاسەتی تورکیا و ئێران و هێزە ناوچەییەکانی تر ، تەسلیم بوونیەتی بۆ سیاسەت و ئابووری ئەوان و لەڕووی سەربازیشەوە دەبنە دەسکەلایان و کار بۆ بەرنامە و خواستی ئەوان دەکەن

پێویستە ئەو هێزە سیاسیانەی ناو هەرێمی کوردستان بڕوایان بە دەستاو دەست کردنی دەسەڵات هەبێت ، ملکەچی یاسا و ڕێسایەکی دامەزراو و جومگەکانی دەسەڵات دامەزراوەیی بکەن ، تا بتوانن هێز و سوپایەکی بەرگری یەکگرتووی نیشتمانی دوور لە ملیشیایی حیزبی دابمەزرێنن. بۆ دامەزراوەیی و یاسایی کردنی دام و دەزگا و دەسەڵاتەکانی هەرێم سەرچاوەیە بۆ هێز و توانا و یەکگرتوویی . هەروەها سەرچاوە ئابووری و سەربازییەکان ببوژێنرێنەوە و بە دامەزراوەیی بکرێن و سوپایەکی سەربازی بەهێز دروست بکرێت ، بە هۆیەوە یاری کردنی هێزە ناوچەییەکان بە حیزبە سیاسییەکان بنبڕ بکرێت. چونکە هەموو ئەوانە دەبێتە سەرچاوەی هێزو توانای ناوخۆی هەرێم بەرامبەر بە نەیارەکانی و لە هاوسەنگی هێزی ناوچەکەدا حسابییان بۆدەکرێت .
بۆ ئەوەی هەرێم جێگا و شوێنێکی تایبەتیان هەبێت لە هاوسەنگی هێزدا دەبێت کۆمەکی هێزی سەربازی گەریلای P.K.K بکات لەناو تورکیادا، چونکە فشاری P.K.K بۆ سەر تورکیا و حکومەتەکەی دەبێتە کەمکردنەوەی فشاری حکومەتی تورکیا لەسەر هەرێم. هەموو ئەوانە دەبێت بێ شک بێت لە پلانی دەسەڵاتدارانی هەرێم بەرامبەر بە حکومەتی تورکیا ، لەبەر ئەوەی هەرێم ناتوانێت لە ئێستادا لە ڕێگەی پێکردنەوەی پێداویستەکانی ووزە بۆ تورکیا فشار بخاتە سەری .

چونکە ئەگەر پەیمان نامەی نێوان تورکیا و ڕوسیا لەسەر دامەزراندنی هێڵی گواستنەوەی غازی سروشتی خوارو بۆتورکیادا بۆ گواستنەوەی غازی سروشتی ڕوسیا بۆ بازاڕەکانی ئەوروپا جێبەجێ ببێت ، کەمتر کاریگەری سیاسەتی نەوت و غازی سروشتی هەرێم لەسەر حکومەتی تورکیا کەمتردەبێت . ڕاستە ئەو دوو وڵاتە ڕکابەرن بەڵام لە ئێستادا پرۆتۆکۆڵێکی ئابووریيان هەیە ئەگەر جێ بەجێ بێت هەردوولا لێ ی سوودمەند دەبن ، ئەمانە هاوپەیمانی ڕکابەرن. بەهۆی تێکچوونی پەیوەندی دەوڵەتی تورکیا لەگەڵ ئەندامانی هاوپەیمانی سەربازی ناتۆدا لەسەر هاوکاری داعش و ڕێگە نەگرتنی تورکیا لە چوونە ناوەوەی بیانییەکان بۆ ناو هێزی داعش لەسوریادا. لەم ڕێگەیەوە دەیەوێت فشار بخاتە سەر هاوپەیمانی ناتۆ تا بۆ ئەجندای تورکیا کاربکەن لەسوریادا. هەروەها ڕووسیاش بەهۆی تێکچونی پەیوەندی لەگەڵ ئۆکراینەدا لەسەر قرم و هاوکاری کردنی جوداخوازەکانی ناو ئۆکرانیا بووەتە هێزێک کە ڕوسیا بیر لە کاری پێکەوەیی بکات لەگەڵ تورکیادا و هەردوولاش سودمەند دەبن لێ ی. ئەمەش وادەکات کە فشاری هەرێم لەسەر تورکیا کەمتر و هەتا ئاستی نەبوون بێت ، ئەگەر هەرێم لە سەر گۆڕەپانی سیاسی ناوچەکە نەتوانێت یاریزانێکی باش بێت ، ئەوا ناتوانێت سەرچاوەی وزەکەی هێزی فشاربێت .

تورکیا سەردەمی زێڕینی سیاسی و ئابووریەکەی ڕوو لە ئاوابوونە ، لە ناو خۆدا لەگەڵ فەراهەم کردنی ئازادییەکان ، دەرگیری ناڕەزایەتی و ناعەدالەتیە ، دەستی کردووە بە جێ بەجێ کردنی پەیڕەو و بەرنامە کۆنەکانی سوڵتانە عوسمانییەکان لە سەردەمێکی نوێدا. ئەمەش کێشەی بۆ سیاسەتی ناوخۆ و دەرەوەش دروست کردووە ، کێشەی کۆچبەرانی ئاسیا و ئەفریقا بۆ ئەوروپا ، لە ئەوروپای دوورخستووەتەوە و کێشەی دبلۆماسی و ئابووری و ئاسایشی ناوچەکەی خستووەتو بەردەم هەڕەشە و مەترسیەکی گەورە ، بێجگە لە وەی لە ناوخۆو دەرەوەش خەریکی ماڵ وێران کردن و کوشتو بڕی نەتەوەی کوردە ، سیاسەتی تورکیا بەرامبەر هاوکارییەکانی لە ڕوی سەربازی و دارایی و لۆجستیەوە بۆ هێزە تیرۆریستە کان ، بەتایبەتی داعش ، ئەمانە هەموو هێزی ناتۆیان بەرامبەر بە تورکیا نیگەران و توڕە کردووە . ئەو دەوڵەتەیان لە گۆڕەپانی نێودەوڵەتیدا نزیک بە بێ ئیعتوباری کردووە ، هەروەها لەگەڵ ئێرانیسدا کێشەی مەزهەبی و باڵادەستی بەسەر ناوچەکەدا هەیە و لە ڕکابەری بەردەوامی یەکتریدان ، هەندێک لە پراکتیکی سیاسی و دبلۆماسی وسەبازی ئەو دەوڵەتانە بە ئاڕاستەی دژی بەرژەوەندی و ئەجێندای تورکیا

جێبەجێیان کردووە . لە بەر ئەوە هەموو ئەوانە ، پانتاییەکن کە کورد دەتوانێت کاری سیاسی و دبلۆماسی بە ئاڕاستەی قازانج بە دژی نیشتمانی و نەتەوەی خۆی کایە بکات .

باسی چوارەم

٤- هەڵکەوتەی دەوڵەتی ئێران :

یەکێکی تر لەو وڵاتانەی کە سنووری بۆ هەرێمی کوردستانەوە هەیە ئێرانە. یەکێکە لەو وڵاتانەی کە سنوری بەچەند وڵاتی تری ناوچەکەوە هەیە و بەوبەرەکی زۆری سنووری لەسەر ڕۆخی ئاوەکانی کەنداوی عەرەبە و بەئاڕاستی بەسەر گەرووی هورمزدا هەیە. لەڕووی سەربازی و ئابووریەوە توانایەکی باشتری لە وڵاتانی دەوروبەری هەیە بێجگە لە تورکیا و ڕووسیا کە هاوپەیمانن لەبەرامبەر دژایەتی کردنی ڕۆژئاوا و ئەمریکادا.

“هەڵبەتە کۆماری ئیسلامی ئێران ، سەرباری ئەوەی بە خۆی هو بە حوکمی هەڵکەوتە جوگرافیاییەکەیەوە پێگەیەکی ستراتیژی زۆر گرنگی هەیە ، لە سۆنگەی هەندێ بارودۆخ و هەلومەرجی تایبەتی دەولیەوە گرینگی یە ستراتیژی و پێگە هەرێمایەتیەکەی ، هێندەی دی زیادی کردووە ، چونکە کەوتووەتە نێوان دوو ناوچەی چەقی جەنگی جیهانی یەوە دژی تیرۆر ، واتە نێوان عێراق و ئەفغانستان .” (1)

ئێران جێگەو پێگەی ستراتیژی گرنگی هەیە هەروەکو لەسەرەوە ڕوون کراوەتەوە، هەروەها هاوسەنگی هێز لە ناوچەی کەنداوی عەرەبیدا بەهۆی توانا سەربازییەکەیەوە لە ئاستێکی قورس و کاریگەردایە ، هەژموونی خۆی هەیە بەسەر ناوچەکەدا. بەهۆی ئەوەی کە چەند لایەن و هێزی کۆمەڵایەتی ومەزهەبی سیاسی شیعە لەناو وڵاتانی کەنداوی عەرەبیدا هەیە ، توانیویەتی کاریگەری و قورسایی سیاسی خۆیان لەسەر دابنێت ، لەڕووی سەربازیشەوە توانای زیاتر و فراوانترە لەچاو وڵاتانی کەنداودا، بێجگە لەوەی کە کاریگەری ڕاستەوخۆی لەسەر دەوڵەتی عێراق هەیە. هاوپەیمان و ڕێنوێنی کاری دەوڵەتی مەرکەزی عێراقە، هەروەها بێجگە لەوەی کە ئەڵقەی پەیوەندییە لەگەڵ وڵاتانی تری ئاسیادایە چونکە ،” پردی پەیوەندی نێوان ئاسیای ناوەندی و ڕۆژئاوای ئاسیاشە ، کە لە ڕۆژهەڵاتەوە هاوسنووری ئەفغانستانە و لە ڕۆژئاواوە هاوسنوری عێراقە ئەمە کردوویەتیە کارێک ڕۆڵێکی یەجگار گرینگ لە جەنگی جیهانی دژی تیرۆردا بگێڕێت ، بە حوکمی ئەو پێگە جوگرافیاییەی کە دەڕوانێتە سەر عێراق و ئەفغانستان ، بۆیە ئەمریکا ئەگەر نەتوانێ لە ڕێگای پاکستانەوە کۆمەکی لۆجستی بگەیەنێتە ئەفغانستان ، ئەوا بۆ ئەو مەبەستە

ناچارە پەنا وەبەر ئێران بەرێت ."(2) هەموو ئەو لایەنانەی جوگرافیا ، ئەمە و کاریگەری لەجەنگی دژی تیرۆردا ، پێگەیەکی بەهێزی سیاسی وجوگرافی بۆ دروست کردووە لە ناوچەکەدا . هەروەها ئێران لەڕووی پیشەسازی و کشتوکاڵییەوە توانیویەتی بەرەوپێش بچێت و توانا سەربازییەکانی گەورەتر و بەهێزتر کردووەو لەڕووی پیشەسازی سەربازیشەوە هەنگاوی گەورەی ناوەو بەرەو پێشەوە چووە .

پەیوەندی هەرێم لەگەڵ ئێراندا لەڕووی ئابوورییەوە هیچی لە پەیوەندییە کەمتر نییە کە بە تورکیاوە هەیەتی . ئێرانیش بەهەمان شێوەی تورکیا هێز و لایەنێکی حیزبی و سیاسی کوردەکانی هەرێمی خستووەتە ژێر چەتری ئەجێندا و سیاسەتی خۆی لەهەرێمدا لەبەرامبەر ڕکابەرەکەی تری کوردی ڕاگرتووە. لەو ڕێگەوە دەسەڵاتی خۆی فراوان دەکات و پیلان و دژایەتی کردنی لەناوچەکەدا ڕووبەڕووی تەنگژە و لەمپەردەکاتەوە، هاوپەیمانی بە شیعەی عێراق دروست دەکات و ئەجێندا و تێڕوانینی سیاسی خۆی بەسەریاندا زاڵ دەکات. سیاسەتی تورکیا و ئەجێنداکەی لە ناوچەکەو هەرێم و عێراقدا ، ڕووبەڕووی بەربەست و دژایەتی دەکاتەوە ، لە ڕێگەی ئەوەی هاوپەیمانەکەی لەبەرامبەر دژایەتی ڕکابەرەکەی هانای بۆ ئێران دەبات . ئەمەش هەیەکە بۆ تێکشکاندنی هێزو لایەنێک کە بە هاوپەیمانی لەگەڵ سوونەکاندا ئەتوانن لەمپەر لەبەردەم قەڵەمڕەوییەکانی شیعەگەرادا دابنێن . بەمەش دوو مەرامی سیاسی بەسوودی خۆی جێبەجێ دەکات، لەلایەک هێزی ناوخۆی کورد یەکگرتوییان لەناو دەبات ، مەترسی هاوپەیمانی کوردو سوونەش کەمتر دەکاتەوە ، یا هەرهیچ نەبێت لایەک لەلایەنەکانی کورد ، لە هاوپەیمانی سوونەکان ، دژی شیعەگەرایی لە عێراقدا دوور دەخاتەوە . چونکە ئەو دووهێزە سەرەکییەی لەهەرێمدان یەکێکیان لەژێر کاریگەری ئێران و ئەوی تریان لەژێر کاریگەری تورکیادایە، ئەو دوو ووڵاتەش لە عێراقدا هەریەکەو بەرژەوەندی خۆی و ئامانجی سیاسی خۆی هەیە . بەتایبەتی تر لەهەرێمدا بۆ ستراتیژێکی تر و پلانێکی تر کاردەکەن تا بتوانن کاریگەری دروست بوونی هەرێمی کوردستان لە عێراقدا لەسەر ئەو ناوچانەی دەوڵەتەکانی خۆیان کە کوردی تێدا دەژین کەم بکەنەوە ، ئەگەر بەیان لەناو نەبرێت.

بە بڕوای من هەرێم هیچ کاریگەرییەکی ئەوتۆی لەسەر ئێران نابێت ئەگەر نەتوانێت هاوکاری سەربازی و سیاسی هێزە چەکدار و حیزبە سیاسیەکانی کوردی ئێران نەکات و بۆ ئەوەی ئەو هێزانە کاریگەری سەربازی و پارتیزانی لەسەر دەوڵەتی ئێران دروست بکەن و سنورێک بۆ قەڵەمڕەوییەکانی شیعەگەرایی لەسەر هەرێم دابنێن ، فشارەکانی کەم

بکەنەوە ، ئەگەر بنەبڕیش نەکرێت .

ئەمەش بۆ یەکگرتووی هێزەکانی ناو هەرێمیش دەکرێت، چونکە ئەو یەکگرتووییە نەبێت ئەوا هەر هەوڵێک هەبێت ناتوانێت هەرێم لە حساباتی هێزی ناوچەکەدا دابنێت.
لەلایەکی ترەوە ئێران وڵاتێکی فرەنەتەوە و فرەکەلتوورە و دوو مەزهەبی سەرەکیش لە ئێرانی ئیسلامیدا هەیە ، هەروەها بێجگە لە جوو و کریستیان و یارسانەکان و کەمایەتییە ئایینیەکانی تر ، هەموو ئەمانە بیروبۆچوون و جیهانبینی جیاوازیان هەیە. ئەمەش بەبەردەوامی لەململانێیەکی شاراوەدان و هەندێک جار زۆر بەگەرمی و لەسەر شانۆی سیاسی ئێران لەناو جەماوەرەکەی و لە دەسەڵاتدا دەردەکەوێت . لەبەرئەوەی شیعە لە ئێراندا هیچ جومگەیەکی دەسەڵاتی جێبەجێکردن و دادوەری و یاسادانان و سیاسەت یادەستی سوونە مەزهەبەکانیش نەکردووە و ناکات. ئەمانە ئەگەر هێزیان لەپشت بێت ئەتوانن ئاسایشی سیاسی و ئابوری و کۆمەڵایەتی لە ئێراندا ختووکە و تێک بدات و مل ملانێیەکی ناوخۆی تووند درووست بکات. کاتێک سەقامگیری ناوخۆی دەوڵەتێک تێکدەچێت دەسەڵاتی بەسەر سیاسەتی دەرەوەدا کەمتر دەبێت و قەڵەم ڕەوییەکەی دیاری کراو دەکرێت ، لە کۆمەڵگای نێودەوڵەتیدا ، توشی ڕەخنەو سەرزەنشت دەبێتەوە . واتە هاوکاری کردنی سیاسەتی کوردی لە ئێراندا ناسەقامگیری سیاسی و سەربازی و کۆمەڵایەتی لە ناوخۆی ئەو دەوڵەتەدا دروست دەکات .
چەکێک کە کاریگەربێت لەسەر ئێران جووڵاندن و هاریکاری کردنی بزاوتە سیاسی و سەربازییەکانی نەیارانی دەسەڵاتدارانی شیعەیە تیایدا ، کە ئەویش جوڵاندنی پێک هاتە ئەتنی یە جیاوازەکانن ، هەلوومەرجێک دەخولقێنێت سودێکی بۆ هەرێم دەبێت . بەڵام هاریکاری نەیارانی ئەتنیە جیاوازەکانی ناو ئێران پێویستی بە توانایەکی ئابوری و سەربازی پێشکەوتوو باش هەیە و پلان و ستراتیژی دروست و زانستیانەی دەوڵەت و سەرکردەیەکی بەتواناو لێزان دەخوازێت .
هەلومەرجی هەرێم ، وادەخوازێت ، بە هەر ڕێگایەکە ، هەژموونی سیاسی و ئابووری و سەربازی ، لەسەر هەرێم کەم بکرێتەوە ، یا بنەبڕ بکرێت ، تا بتوانێت خەڵکەکەی بە ئامانجە سیاسی و مێژوویەکەی بگات و بە ئەنجام بگەیەنێت

پلان و ستراتیژی سیاسەتی هەرێم لە ناوچەکەدا

ئەم باسە بە پێناسەیەکی (حامد ربیع) دەست پێ دەکەم کە لەسەر بیرکردنەوەی ستراتیژی کردوویەتی ” بیرکردنەوەی ستراتیژی بریتیە لە وێناکردنی ئایندە و دانانی نەخشەیەک بۆ مامەڵەکردن لەگەڵ

ئاینده‌دا ، به‌و حیسابه‌ی كه درێژه‌ی ئێستا و ڕابردووه " (3) ئەم پێناسەیە ئەوە ڕوون دەكاتەوە ، كۆمەڵێک پرسیار دروست دەكات ، دەبێت دەسەڵاتداران و سیاسەتمەدارانی هەرێم لەكوێی ئەم بیركردنەوەیە ستراتیجییەدا بن ؟ هەرێم بەكام بیركردنەوە و بیروبڕوای ستراتیژی ئەم ووڵاتەیان بەرەو ئایندە ئاراستەكردووە؟ چ عیبرەتێكیان ڕابردوو وەرگرتووە؟ لە ئێستا بۆچ ئالیاتێك كۆمەڵگا بەرەو ئایندە ئاراستە دەكەن ؟ ئەمانە و گەلێك پرسیاری تر دەبنە سەرچاوە بۆ دیاری كردنی توانا و كارایی بیری سیاسی و ستراتیژی ئەم هێزە سیاسیانە ، ئایا كۆمەڵگایان بۆ ئاراستەی سیاسەتی دروست و نیشتیمانیدا بردووەو ؟! ئایندەیان لەبەردەم كۆمەڵگادا ڕوون و ئاسۆدار كردووە و ئەودیوو دارستانەكانیان بەدەرخستووە یان نا ؟! دەبێت دەسەڵاتداران عیبرەت لە ڕابردوو وەربگرن و ئەزموونی وڵاتانیش بكرێتە بەشێك لە بیركردنەوە و لە ستراتیژی دەسەڵاتداراندا سوودیان لێ وەربگیرێت بۆ بەرەوپێش بردنی كۆمەڵگای كوردی بۆ ئاراستەی خزمەت كردنی دۆزی نیشتیمانی و بەرەوپێش بردنی تا ببێتە هێزێكی حساب بۆكراو . بەڵام ئەمە نەكراوە وەک ئەوەی لە پێشتردا باسم كردووە خەریكە هەرێم لەناوچەكەدا وەک هێزێكی لەدەست كە لە جێگای نەبوانە. دەبوایە هەرێم بیری ستراتیژی لەسەر پیشەسازی كردنی هەرێم و گەشەی كشتووكاڵی و پێشوەچوونی بەرهەمهێنان و پێویستیەكانی ژیان بوایە . ببوایەتە هێزێک دەرگای لەسەر گەشەی ئابووری و سیاسی و كۆمەڵایەتی بكردایەتەوە.

(زید الهویدي) لە سەنگەی پێناسەكەی (حامد ربیع) ەوە ئەنجام گیرییەكی كردووە ."ڕۆشنبیری گشتی هزرڤانی ستراتیژی ،ئاستی خوێنەواری زانستی ، ئاستی تێگەیشتنی ،پەروەردە و ئازموونە سیاسیەكانی، ئەو نەسەقە ئایدۆلۆژیەی كە باوەڕی پێیەتی ، تەبیعەتی ئەو دەزگاو دامەزراوەیەی كە كاری تیا دەكات ، هەلومەرجی دەور و بەرەكەی ، كە ژینگەیەكی سایكۆلۆژی دیاری كراوی بۆ دەسازێنێ ، هەر هەموو ئەو فاكتەرانە ڕۆڵی گەورەی لە سروشتی بەرهەمی هزری داهێنەرانەدا دەبینێ و كار لە تەبیعەت و سروشتی بیری ستراتیژی نەتەوەیی دەكات ."(4) ئەم ئەنجام گیرییە كە (زید الهویدی) كردوویەتی ، بڕیاری ستراتیژی پێویستی بەوەیە كە ڕۆشنبیرییەكی باش و گشتگیرت هەبێت. هەروەها زانستیانە ئامادەبووبێت و سروشتی درك كردنی، گەشەو ئەزموونە سیاسییەكەی هەموو ئەو پێویستیانە هەبن ،كە پێویستن بۆ خاوەن بڕوای ستراتیژی و بیرمەندیەكەی. هەروەها هەموو ئەو لایەنانە كاریگەریان هەیە لەسەر بەرهەمە فكرییەكەی و ئیبداع كردن لە پرۆسیس كردنی ناوەڕۆک و سیناریۆكانی كە پێویستن بۆ

بەدەست هێنانی مەبەست و ئامانجەکەی . بەڵام لە هەرێمدا هەموو ئەو هەلومەرجانەی کە هەیە و ئەو دیڤاکتۆیەی کە سیاسییەکان لە دەوورو بەری دەسوڕێنەوە ، نەتوانراوە بەکاربهێنرێت و هەلومەرجێکی ئابووری و سیاسی و کۆمەڵایەتی ، فەراهەم بکەن کە کاریگەری لەسەر بەرەو پێشەوەچوونی ستراتیژی نیشتیمانی هەبێت ، ئامانجی دێرینی ئەو گەلانە بە ئەنجام بگەیەنێت .

هەموو ئەو لایەنانەی کە پێویستە لە بەدەست هێنانی ئامانج لە هەرێمدا ، بە ئەنجام نەگەشتووە، لەبەر ئەوەی بیریارانی ستراتیژی نەبووە یان ئەگەر هەبووبێت بۆ ئامانجی چوونە پێشەوەی خواستەکان بیرو بۆچوون و کردەوەکان دانەڕێژراون و توێژینەوەی وورد و دروستی بۆ نەکراوە . لەبەر ئەوەی ئامانجی سەرکردە ئۆلیگارشیەکان و حیزبەکانیان بۆ ئەنجام گەیاندنی خواستی نیشتیمانی نی یە و نەبووە . لەبەر ئەوەی کاریان نەکردووە لە پێناوی بە ئەنجام گەیاندنی ئامانج و خواستی مێژوویانەی نەتەوەی کورد. چونکە نەیان توانیوە یان هەر هەوڵیان بۆ نەداوە ، تا لەپێناو ستراتیژی نیشتیمانی بەم شێوەیە کاربکەن . بەلای کەمەوە ، ” سێ قوناغدا تێ بپەڕێت ، قۆناغی یەکەم ، کۆکردنەوەی هزرو بیرەکانە ، قۆناغی دووەم ، داڕشتنی بیرەکانە ، قۆناغی سێ یەم ، نرخاندن و هەڵسەنگاندنی بیرەکانە .” (5)

کارکردن بە هەموو ئەم قۆناغ بەندییانە ، ئەرکێکی سەرەکی و گرنگن لە بیری ستراتیژی نیشتیمانی دەسەڵات دارێتی حیزبە کوردییەکان. بەڵام بەداخەوە هەموو ئەمانە لە کردەوەو بیری ئەواندا بوونی نییە لەبەر ئەوەی دەزگا و دامەزراوەی تایبەت بە ئەرکێکی وا نی یە. چونکە هەموو ئەوانە پێویستی بە دامەزراوەی توێژینەوە و ئاڕاستەکاری ستراتیژی سیاسی و ئابووری هەیە.

پێویستە دەسەڵاتداران لە هەرێمدا بەو شێوە زانستی یە پرۆسیسی توێژینەوەکان بکەن و ئەنجامگیری لە هزری ستراتیژی نیشتیمانی بەدەست بهێنن. ئەم جۆرە دامەزراوانە بۆ توێژینەوەی ستراتیژی نە لە زانکۆکاندا هەیە و نە پەیمانگای تایبەتیش هەیە بۆ ئەو مەبەستە. تا ئەمانە گوێیان لێ بگیرێت و یارمەتی سیاسیەکانی هەرێم بدەن لە ئاڕاستە کردنی سیاسەت و سیاسەتی ئابووری بەرەو باشتر کردن و وەرچەرخانی گرنگ سوودیان لێوەربگیرێت و لە گۆشەی هەرێمدا ئاڕاستەکاربن وە بتوانن سیناریۆ بۆ هەر ئەگەرێک و ڕووداوێکی نەخوازراو و هەلومەرجێکی سیاسی و ئابووری دابڕێژن و وەڵامی دروست و پڕ بە ناوەڕۆک و ئەنجامگیربێت . بەڵام چەپەو لەسەی ئەوان ڕێگرە لە بەردەم ئەرکێکی وادا . ئەو قۆناغ بەندیانە

لە توێژینەوەکاندا پێویستیان بەچەند داواکرا و بیردۆزەی پلان و ستراتیژی نیشتیمانی هەیە . " هەر پلانێکی ستراتیژی ، پێویستی بە لێکۆڵینەوەی شەش داواکراو هەیە ، دەبێت ڕۆشنبینی ڕوون و ڕەوانی دەربارەی ئەم شەش خاڵە هەبێت . داواکراوی یەکەم ، چەمک و مانای پلانـی سـتراتیژی نەتەوەیـی ، دەگرێتـەوە . داواکـاری دووەم ، تایبەتمەنـدی و خەسـڵەتەکانی پلانـی سـتراتیژی ، دەگرێتـەوە . لـە کاتێکدا داواکاری سێ یەم ، بایەخ و گرنگی پلانی ستراتیژی ، دەگرێتەوە . داواکراوی چوارەم تایبەت بە ، سیما گشتیەکانی پلانی نەتەوەیی ، دەبێت و دەگرێتەوە . وە داواکراوی پێنجەم تایبەت دەبێت بە ، دیاریکردنی دەوری سەرکردایەتی ستراتیژی لە کاراکردن و چالاککردنی پرۆسەی پلانی ستراتیژی . داواکراوی شەشەم دەمێنێت ئەویش ، دەست نیشانکردنی تەبیعەتی پەیوەندی نێوان پرۆسەی بیرکردنەوە و هزرینی ستراتیژی و پرۆسەی پلان و نەخشەدانانی ستراتیژی یە . " (6)

لەبەر ئەوەی هەرێم هیچ لێکدانەوەیەکی لەو بابەتەی نەکردووە و ئەم جۆرە لە داوا کرا و پلانی ستراتیژی نیشتیمانی نەکردووەتە ئامانج و لە پەیڕەوی سیاسـی و ئـابووری و کۆمەڵایەتیـدا بەکـارنەبردووە. لەبەرئەوە ناتوانێت لە ناوچەکەدا دەورو ڕۆڵی کاریگەریی هەبێت و لە هاوسەنگی هێزەکاندا جێگا و شوێنێکی دیار و پێ لەسەروەری هەبێت . ئەوانـەش کـە لـە هەرێمـدا دیـارن و جێگـای باسـن ، تەنهـا بۆ ڕاستکردنەوەی خواست و ویستی هێزە دەرەکییەکانە و یان لە پێناوی ئەواندا بۆ لاسەنگ کردنی هاوسەنگی هێزێکی تری ناوچەیی ڕکابەریەتی. هەروەکو لە پێشتریشدا باسم کرد بەهۆی جێگە و شوێنی هەرێم لە جوگرافیای ناوچەکەدا و جوگرافیا سیاسییەکەشی نەگونجاوە، بەپێی ئەو جۆرە لە تێزی ستراتیژی بێت . هیچ کاتێک لەقۆناغ بەندییەکاندا سیاسەت و بیری لە داڕشتنی پلانی ستراتیژی و دراو و داواکارییەکانی لە ئاوەزی بیرو هزری سیاسییەکانی هەرێمدا نی یە و پێگەشتنە سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئابوورییەکەی نەیتوانیوە جێگە و ڕێگەیەکی ناوچەیی حساب بۆکراو و لە ستراتیژو لە ئەجێندای هێزە ناوچەییەکاندا هەبێت . لەبەرئەوە هەوڵەکانی ناوخۆی هەرێم بەو ئاڕاستەیە نەبووە ، لەناو نووسەرو هەوادارانی حیزبە دەسەڵاتدارەکاندا .

بەبڕوای سیاسی و نووسەرەکانی هەوادارانی هەرێم لەڕووی سیاسی و جوگرافی و ئابوورییەوە پێگەیەکی حساب بۆکراوە وەک ئەوەی هێزو هاوسەنگی هێزی بەرامبەربێت. بەڵام ئەمە دوورە لەڕاستییەوە، چونکە هەرێـم هێشـتا لەڕووی ئـابوورییەوە پێشکەوتـوو نـی یە و لەلایەنـی سەربازیشەوە هێشتا هێزێکی کاریگەرنییە و حیزبیە و بەهەرمەند نییە لە تەکنەلۆجیای سەربازی و نەیتوانیوە لەڕووی سیاسی و ئابووری و کۆمەڵـایەتیشەوە دەورو کـاریگەری هەبێـت لە بەرامبەر هێـزە

ناوچەییەکاندا لە هاوسەنگی هێزدا بێت.

نەجمەدین فارس حەسەن

ئازاری /2015

سەرچاوەکان :

1 – فوزي حسن حسين ، التخطيط الاستراتيجي للسياسية الخارجية وٍ برامج الأمن القومي للدول – ” الولايات المتحدة الأمريكية نموذجاً “، مكتبة مدبولي، القاهرة ، ط ١ ، ٢٠١٣ . ص ١١١)

2 – هەمان سەرچاوە ص112

3 – فوزي حسن حسين , التخطيط الاستراتيجى للسياسة الخارجِية و برامج الأمن القومى لدول – (الولايات المتحدة الأمريكية نموذجاٍ) (مكتبة مديولي , القاهرة , ط 1 , 2013 م , ص 39 .

4 – هەمان سەرچاوە، ل 43)

5 – هەمان سەرچاوە، ل46)

6 -(هەمان سەرچاوە ل73)

ترەمپ لە سعودیە چی بۆ موسڵمانان گوتو چی لێدەکەوێتەوە؟ … شێرکۆ کرمانج

لە دانیشتنی لوتکەی عەرەبی-ئیسلامی-ئەمریکی کە لە ٢١ی ئایاری ٢٠١٧ دا لە ڕیازی پایتەختی عەرەبستانی سعودی بەسترا، دۆناڵد ترەمپ، سەرۆکی ئەمریکا، وتارێکی پێشکەشکرد. لەو وتارەکەدا ترمپ دیدی خۆیو سیاسەتو ستراتیجی وڵاتەکەی لە پەیوەند بە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستو دنیای ئیسلام بەگشتیو پرسی تیرۆریزمی ئیسلامی بەتایبەتی خستەڕوو.

لەوەدا سەرکردە موسڵمانەکان کەمەیێک قسەو دیدو پەیامو تێگەیشتنی ترەمپیان بەرگوێکەوت کە هەندێکیان بەهەڵەکەبازی وەرگیراو

هەندێکیشیان قوڕسبوو لەسەر دەیانو کەمێک پەیامیش هەبوون کە تەگەیشتن لەیان بۆ ئەوان لەوانەیە زەحمەت بووبێت. لەبەرە هەودەدەین پەیامە جۆراوجۆرەکانی ترمپ بەکورتی بخەینەڕوو و شرۆڤە بکەین، هەندێک قسە لەسەر دەرکەوتەکانو پاڵنەرەکانی پشت پەیامەکە بکەین.

لەوانەیە بەهەڵەدانەچووبم ئەگەر بڵێم ترمپ لەم وتارەی پێچەوانەی زۆربەی وتارەکانی دیکەی زیاتر وەک سەرۆک دەردەکەوت بەڵام سەرەکەک، کە وەک بیزنسمانێک (کە پاشخانی خۆیەتی)، ئاسودەییو سەقامگیریی وڵاتانو هاونیشتیمانیانی بەگشتی لە گەشەی سەرمایەداریو سەرمایەگوزاریو ئابوری دا دەدیت. تەنانەت تەگەیشتنەکانی بۆ شەڕی تیرۆریزمی ئیسلامییو ڕێگریکردن لە بیری توندوتیژی هەر لە گۆشەی ئابورییەکاند قەتیسکردبوو.

ترەمپ پێچەوانەی سەرۆکە ئەمریکییەکان (بۆنمونە جۆرج بوشو باراک ئەباماو بیل کلینتن) لە وتارەکەیدا پشتی لە پرسی ئازادیو ئازادی ڕادەربڕینو مافەکانی مرۆڤ کرد. ئەو هەر بەوە نەوەستا بە ناڕاستەوخۆ سیاسەتی سەرەکەکانی پێش خۆی خستەژێر ڕەخنەوە، ترەمپ پێداگری لەسەر ئەوە دەکرد کە بۆ ئێمە نییە شێوازی ژیانو بیرکردنەوەی ئەوە هەڵبژێرین. ئەو بەو قسانەی واپێدەچوو بە سەرۆکە موسڵمانەکان بڵێت کە ئەوە ئیشی ئێمە نییە کە ئەوە چۆن مامەڵە لەگەڵ هاوڵاتییەکانتان دەکەن. تاکە یەکسانییەک کە ئاماژەپێکرد یەکسانی بیروباوەڕی دینیو قەبوڵکردنی جیاوازییە دینییەکان بوو. بە کەسەکی موحافیزەکاری-دینی وەک ترەمپ پێدەچێت ئازادی دینی تاکە ئازادی بێت کە مرۆڤ پێویستی پێیبێت یان ئەوەتا دینداریەکان تاکە گروپن لە ناوچەکە کە ئەمریکا دەبێت لەسەریان وەجوابببێت.
ترەمپ ئەوەی لەبیرچووبوەوە، یان نازانێت، کە ژمارەیەکی زۆر لە توێژینەوەکان باس لەوە دەکەن کە سەرکوتو ناداپەروەریی پێشێلکردنی مافەکانی هەرەکاری هەرە سەرەکین لە پشت لەدایکبوونی بیری توندوتیژین، بە بیری ڕادیکالیزمی ئیسلامیشەوە. تەنانەک گەشەنەکردنی ناوچەکەش لەڕووی ئابوریو بازرگانیش هەر پەیوەندی بە نەبوونی ئازادییەوە هەیە.

یەکێک لەو پەیامانەی کە دەکرێت بڵێین بەدەرکی فراوانەوە لەلایەن ئامادەبووانی لوتکەکە وەرگیرا هەوڵەی ترەمپ بوو لە جیاکردنەوەی ئیسلام وەک دین لەگەڵ ئیسلامیزم وەک ئایدیۆلۆجیا، بەتایبەتی ئیسلامیزمی توندڕەوی قاعیدەو داعش. ئەو گوتی کە ئەو شەڕەی لە ئارادایە شەڕی نێوان دینەکانو شارستانییەکان نییە بەڵکو شەڕی

نێوان ئەمە (بۆ ئەوەی موسڵمانیشەوە) لەگەڵ شەیتانە. ئەوەی هەموومان کۆدەکاتەوە ئەو بەرژەوەندییە هاوبەشەمانە لە شەڕ دژی تیرۆریستە ئیسلامییەکان کە ئەوەی موسڵمانان زەرەرمەندی گەورە بوون تێیدا، شتێک کە موسڵمانان لە هەموو کەسێکی دیکە زیاتر بوونەتە قوربانی.

ڕاستە ترەمپ ئیسلامی وەک دین لە ئیسلامیزم وەک ئایدیۆلۆجیا جیاکردەوە بەڵام پاشگری ئیسلامی لە تیرۆریستەکانو تیرۆریزمو ئایدیۆلۆجییەکەیان نەکردوە، کە لەوانەیە بەشێکی زۆری لە سەرکردەکانو گوێگرە موسڵمانەکان نیگەران یان دڵتەنگ کردبێت. ئەمەش لەوانەیە یەکێک لەو هۆکارانە بووبێت کە تا تەواوبوونی وتارەکەی کەسێک لە ئامادەبووان سەری بە قسەکانی ترەمپ نەلەقاند یان چەپڵەی بۆ لێنەدا. چەپڵەی کۆتاییش هەستانەوەی بەخۆیەوە نەدیت، سەرەڕای ئەوەی کە ترەمپ لە قسەکانی عەرەبەکانو سعودییەکانی بۆ خەڵکانی ڕێزگر لە میوان وەسفکرد.
ناوهێنانی حەماس وەک ڕێکخراوێکی تیرۆریستی بەدڵنیاییەوە ئیسرائیلییەکانی دڵخۆشکرد بەڵام دوورنییە زۆرینەی ئامادەبووانی هۆڵەکەی گرژو توڕەکردبێت. ترەمپ لێرە نەک هەر ویستی حەماس بخاتە ڕیزی حیزبوڵاو قاعیدەو داعش بەڵکو ویستی لەبەردەم موسڵمانانو سەرکردەکانیان هاوپەیمانی خۆی، واتە ئەمریکا، بۆ ئیسرائیل جارێکی دیکە دەربخاتو نوێبکاتەوە.

ئەوەی لە هەموو شتێک زیاتر جێگەی سەرنج بوو لە وتارەکەی ترەمپ ناوهێنانی ئێران بوو، وەک تاکە دەوڵەت لە دنیا ئیسلامدا، کە سپۆنسەری تیرۆر بکات. ئەو ئێرانی تاوانبارکرد بە دەستوەردان لە کاروباری ناوخۆی عێراقو سوریاو لوبنانو یەمەن. هاوکات، زۆربەی هاوپەیمانەکانی ئێرانی (وەک حیزبوڵا، میلیشیا شیعەکان لە عێراق، حوسییەکان)، وەک گروپی تیرۆریستی ناوبرد. ترەمپ ڕاشکاوانە داوایکرد کە دەبێت ئێران ئیحتیوابکرێت تا ئەوکاتەی کە ئەو دەبێت بە هاوکار یان هاوپەیمان یان ئەوەتا ئەو نیزمەی ئێستا ئاڵوگۆڕدەکرێت.
ناوهێنانی ئێران بەوشێوە خراپییەو بەوزەقییە کۆمەڵێک هۆکاری لەپشتە. لە پێش هەموویانەوە دەکرێت ئەوە بێت کە ئامادەبووانی لوتکەکە هەر هەموویان موسڵمانی سوننە بوون. لەوەش گرنگتر لە قسەکانی ترەمپ وادەردەکەوت کە بۆ عەرەبەکانی کەنداو بڵێت ئەگەر ئەوە یارمەتی ئێمە بدەن لە بڕینی پارە لە ڕێکخراوە تیرۆرستییەکانو بەگژاچوونەوەی بیری توندوتیژیی ئیسلامیی ئەوە ئێمە

لە ڕێگریکردن لە خەونە فرانخوازییەکانی ئێران یارمەتیتان دەدەین. هەربۆیەش هەندێک لە چاودێران هەر ئێستاکە باس لە دروستکردنی ناتۆیەکی کەنداویی دەکەن بەژی ئێران لەسەردەستی ئەمریکا.
ئەم پشتیوانییکردنە لە وڵاتانی عەرەبی کەنداو لەوانەیە ئاوا بەسانایی لەناوچەکە تێپەڕێنە بێت. ئەگەری زۆر هەیە کە هەندەی دیکە پێکدادانەکانی نێوان عەرەبە سوننەکانو ئێرانییە شیعەکانو هاوپەیمانەکانی لەناوچەکە قوڵبکاتەوەو ئێرانییەکان زیاتروزیاتر بەرەو ڕوسیا پاڵبنێتەو پێشبڕکێی چەک لەناوچەکە بگەیەنێتە ئاستێکی دیکە، بەتایبەتی ئەگەر ئەوە بێنینەوە بیر خۆمان کە هەر لەسەروبەندی لوتکەکە ئەمریکاو سعودیە ژمارەیەک ڕێککەوتنی چەککڕینیان بەبڕی سەدو پەنجا ملیار (بلیۆن) دۆلار ئیمزاکرد.
هاوکات نزیکبوونەوەی ئەمریکا لە وڵاتانی عەرەبیو ئیسلامی دەکرێت پەیوەندی بەو پڕۆژە زەبەلاحانەی “چین”یشەوە هەبێت. چین ساڵانێکە نیازی نوێکردنەوەی ڕێی ئاوریشم (Silk Road) ی هەیە بەمەبەستی بەستنەوەی وڵاتانی ڕۆژهەڵات بە وڵاتەکەیەوە.

بەجگە لە پڕۆژەی ڕێی ئاوریشم چین ئێستا لەهەوڵی دروستکردنی ژمارەیەک بەندەری ستراتیجییە لە کەنارەکانی هیندو کەنداوی عەرەبیو ئەفریقاو دەریای سور تا دەگاتە ئەوڕوپا. پڕۆژەکە بەناوی “یەک کەمەربەند یەک ڕێگا” (One belt, One Road) ناسراوە. ئەم نزیکبوونەوەی ئەمریکا لە وڵاتە موسڵمانەکان، کە چواردەوری “چین”یان داوە بەشێکیشە لە ئیحتیواکردنی ئەم پڕۆژەیە، یان لانیکەم بە پێشبڕکێکردن لەگەڵ نفوزی چین لەو دەڤەرانەدا.
بەکورتی ناوچەکە لە دوارۆژێکی نزیکدا گۆڕانکاری گەورە بەخۆیەوە دەبینێت بەڵام ئەو گۆڕانکاریانە ئەو گەشە ئابورییەیە دەبێت کە دۆناڵد ترەمپ خەونی پێوەدەبینێ بە دژایەتیکردنی بیری توندوتیژیی ئیسلامیی یان هەندەی دیکە دەڤەرەکە لە گرژیو ململانێو پێکدادانی هێزە ناوخۆییەکانو ناوچەییەکانو جیهانییەکان دەئاڵێنێ. ئەوانە پرسیارگەلێکن کە لە چاوەڕوانیدان.

فیلیپ لیڤین دەنگی کرێکارانی ئەمریکا لە شیعر ... ئامادەکردن و وەرگێڕانی لە ئینگلیزییەوە : عەبدوڵا سڵێمان (مەشخەڵ)

فیلیپ لیڤین لەسەرەتای شیعر نووسینییەوە ئەو بەشایە گەورەیەی دەبینی کە ئەدەبی ئەمریکیی دەرگیری ببوو، ئەویش هەنانەدەر و بەهێزکردنی ئەدەبی کرێکاران بوو. فلیپ سوور بوو لەسەر دۆزینەوەی دەنگێک بۆ ئەو کرێکارانەی کە دەنگیان بە هیچ جێگایەک ناگات. ئەمەش لەچاوپێکەوتنێکدا لەگەڵ گۆڤاری (دیترۆیت مەگەزین) دا دەردەبڕێ کە دەڵێ "بینیم ئەو خەڵکەی کاریان لەگەڵ دەکەم بەجۆرێک لە جۆرەکان دەنگیان بەهیچ شوێنێک ناگات. لە نێو ئەدەبی ئەمریکییدا دەنگیان نەدەبیسترا، کەس قسەی لەگەڵ نەدەکردن. منیش ڕێک وەک گەنجێکی خوێن گەرم هاتم ئەو پەیمانە گەوجێتییەم دا و لەبری ئەوان کەوتمە قسەکردن و ئیتر ژیانم بەو جۆرە بوو. ئەوەی توانیم ئەنجاممدا و یان بەهەرحاڵ هەوڵم بۆ دا." یان لە دیدارێکی تردا دەڵێ " لە کارگەکان کارم دەکرد و هەوڵی نووسینیشم دەدا، بە خۆمم وت کەس شیعر بۆ ئەم جیهانەی ئێرە نانووسێ، ئەم جۆرە شیعرە هەر بوونی نییە و نابینرێ. ناتوانی بینینی. بۆیە پەیمانم بە خۆم دا و وتم من شیعر بۆ ئەو خەڵکە دەنووسم." ئەمانە قسەی فیلیپ لیڤین شاعیری چینی کرێکاری ئەمریکا بەگشتی و کرێکارانی دیترۆیت بە تایبەتی کە شیعرەکانی خۆی کردە ئاوێنەی واقیعی ژیان و خەباتی چینایەتی کریکاران لە دژی سەرمایەداری ئەمریکا. ڕەخنەگری بەناوبانگی ئەمریکیی هەربەرت لەیبەتز دەنووسێ " لیڤین لە شیعرەکانیدا هەمیشە و بەبەردەوامی دەگەڕێتەوە بۆ ناو ژیانی کرێکارانی کارگەکان، کە چۆن هەژاری و کوێرەوەری لە نێو ڕیزەکانی کرێکاراندا جەستەیان تێک دەشکێنێ و ڕوحیان بریندار دەکات."

فلیپ لیڤین لە دەی کانوونی دووەمی ساڵی ١٩٢٨ لە ناوچەی پیشەسازی شاری دیترۆیت لە ویلایەتی میشیگەن لە خێزانێکی کرێکاری جوولەکەی بەڕەچەڵەک ڕووسی لە دایک بووە، کە منداڵەتی ئەم شاعیرە بە دیاردەی بێکاری و توندوتیژی ڕەنگڕێژکراوە. لە تەمەنی پێنج ساڵیدا باوکی دەمرێ. فیلیب براکانی دەکەونە دۆخێکی نالەبار و ناچار دایکیان ئەرکی بەخێوکردنیان لە ئەستۆ دەگرێ. لە تەمەنی

چواردە ساڵییدا دەست دەکات بە کرێکاری و لە کۆمپانیایەکی ئۆتۆمبێل سازی دادەمەزرێت. ساڵی ١٩٤٦ خوێندنی ئامادەیی تەواو دەکات و دەچێتە کۆلێژ لە زانکۆی وەین لە دیترۆیت، ئەو جێیەی کە فیلیب تیایدا دەستی بە نووسین کرد و دایکیشی زۆر پشتیوانی بوو. بۆیە فیلیپ دەڵێ ” من زۆر بەختەوەر بووم کە دایکێکم هەبوو هانی دام تا ببم بە شاعیر.” لە ساڵی ١٩٥٠ بەکالۆریۆس لە هونەر بەدەست دەهێنێ و پاشان لە کۆمپانیاکانی شێفرلێت و کایدلاک شفتی شەوان دەست بە کارکردن دەکات بەپێی وابوو بێماناترین ئیشن، لەگەڵ ئەوەشدا فلیپ لە سەعاتە پشووەکانی ڕۆژەکانی کارکردنیدا شیعری بۆ کرێکارانی کارگەکەی دەخوێندەوە.

دەرگاکان کڵۆم دراون و تەلبەندەکانیش بەپێوەن
دەسڕێژاتەکی پێڕاییینی دژ بە بەفر
ئەم مەنەمەنتە خۆڵەمێشییەی عەقڵەش کە بەرگری کەش و هەوا دەکا
لە ناڕەزایەتی دەستی بەکاری پیاوانی یەکگرتوو دەترسێ
داخورانی لەسەرخۆی عەقڵیان کە هەشتا ئەم تەلبەندە بە پێویست دەزانن.

ساڵی ١٩٥١ لەگەڵ هاوسەری یەکەمی پاتی کانتەرمان هاوسەرگیریی دەکات و دوو ساڵ بەردەوام دەبن تا ساڵی ١٩٥٣ لەیەک جیا دەبنەوە. هەر ئەو ساڵە دەچێتە زانکۆی ئایۆئە و لەوێش لەگەڵ شاعیران ڕۆبەرت لۆوێڵ و جان بەریمان دەخوێنێت کە فیلیب ئەوەی دووایی بە مامۆستای مەزنی خۆی ناوزەد دەکات. ساڵی ١٩٥٤ بڕوانامەی ماستەرەکەی لەسەر جان کیتس بەدەست دەهێنێت و هەر ئەو ساڵە لەگەڵ خانمە ئەکتەر فرانسیس ج ئاڵتەلی هاوسەرگیریی دەکات. ساڵی ١٩٥٧ دەگەڕێتەوە زانکۆی ئایۆئە و دەست بە وانە وتنەوە دەکات و لە هەمان کاتیشدا بڕوانامەی ماستەر لە هونەری شێوەکاریی بەدەست دەهێنێ. ساڵی ١٩٥٨ دەچێتە بەشی زمانی ئینگلیزیی لە زانکۆی ویلایەتی کالیفۆرنیا و لەوێ لەلایەن شاعیر یوڤەر وینتەرز پێشوازی لێدەکرێ و جێگای دەکرێتەوە تا خانوو دەگرێ و دەکەوێتە سەر کارکردن. ئەوجا فیلیپ تا خانەنشین بوونی لە ساڵی ١٩٩٢ لەو زانکۆیە درێژە بە وانە وتنەوە دەدات.

فیلیپ لیڤین وەک شاعیرێکی شۆڕشگێڕی کرێکاری هەڵوەستەکانی بەتایبەتی لەڕووی سیاسییەوە ڕوون بووە. فیلیپ ڕەخنەگری نیزامی سەرمایەداری ئەمریکیی بوو، دەنگی بەندی نەخەر و ڕەتکردنەوەی سیاسەتەکانی بورژوازی بووە لەدژی کرێکاران. سەنگەری ئەدەبیی ئەم شاعیرە کارگەکان بوو، کە بوونەوەکانی کرێکاران بوو. مانگرتن و

ناڕەزایەتییە کرێکارییەکان بوو. ل□ هەمان کاتیشدا بڕوای بە خەباتی نێونەتەوەیی کرێکاران هەبوو. بەتایبەتی لە جەنگی ئەهلی ئیسپانیادا بەئاشکرا لایەنگری شۆڕشگێرەکانی کرد لەدژی فاشیستەکان.چارڵس مۆڵیسوۆرس وای لێکدەداتەوە کە فیلیپ کاتێ لە بەرشلۆنە دەبێ، دەبێتە ئەڵقەی پەیوەندی نێوان شۆڕشگێرەکانی بەرشلۆنە و چینی کرێکاری دیترۆیت. ئەو دەنووسێ " هەردوو شار لەسەر پشتی تووڕەیی و چەوسانەوەی کرێکاران و شۆڕشی خامۆش بوو لە یەکێ لە خەفەبووەکان وەکو کڵۆڵبوون و ترسی ڕەگەزپەرستی لەوی تر، بنیاد نراون." هەندێ لە ڕەخنەگران پێیان وایە کە شیعرەکانی فیلیپ تاریک و چاونەترسن. هەربۆیە ڕەخنەگر پاوڵ گرەی پێی وایە کە "قسەکەرەکان(حیکایەتخوانەکان)ی نێو شیعرەکانی فیلیپ (گەریلان) و دوای دۆڕانی جەنگ، کەوتوونەتە نێو جەنگێکی بێکۆتایی." کەچی ڕیچارد هیگۆ جۆرێکی تری خوێندنەوەی هەیە و دەڵێ " شیعرەکانی لیڤین گرنگن چونکە لەناو ئەو شیعرانەدا ئێمە گوێ بیستی شتەکان دەبین و بایەخیان پێ دەدەین."

لە سڕر□ یەکی درێژ و لەژێر باراندا
لە فرۆد هایڵاند وەستاوین
بۆ ئەوەی کارمان دەست بکەوێ
تۆ دەزانی کار یانی چی؟
ئەگەر هێندەت تەمەن هەبێ بتوانی ئەمە بخوێنیتەوە
دەزانی کار چییە
هەرچەندە لەوانەشە نەیخوێنییەوە
خۆت لەبیر کە. ئەمە دەربارەی چاوەڕوانییە
پێیەکانمان لە شلبووندا دەگۆڕین
هەست دەکەی نەرمە بارانێک وەک ئاونگ
بەسەر قژتدا دەبارێ و
بینینت لێڵ دەکا
تا پێت وایە براکەی خۆت لەبەردەم دایە

شێوازی شیعریی فیلیپ لە بەرزترین ئاستی خۆیدا، بەدەستەوەگرتنی ئاڵۆزی و جوانییە لەپشت فەلاکەتباری ژیانی کۆمەڵایەتی کرێکاران. زۆربەی کات شیعرەکانی وێنای ژیانی □□زانەی ژیاریی ئەمریکای دەکرد. یادەوەری و نۆستالیژیا و ئێش و ئازار و تووڕەیی سێنتڕاڵی گێرانەوەی شیعرەکانی فیلیپن. کارەکتەرەکانی لەنێو هەر سێ بۆشای□کانی کاتتدا درێژ بوونەتەوە. فیلیپ ئەو خەڵک و جێگایانەی کە بوونیان نەماوە، جارێکی تر دەهێنێتەوە نێو شیعر و زیندوویان دەکاتەوە. هاودڵی و چارەسەری مر□یانەی بابەتەکانی وەک بەهێزترین

کوالیتی بەرهەمەکانی، لەگەڵ هاوسۆزییەکانی کە تەقریبەن و هەمیشە بە چەوساوەکان دەربڕیوە. فلیپ لیڤین مێژووی لەبەرچاو بووە. ئەو نەچێتە دەرەوەی مێژوو و نە فەرامۆشی کردووە. زۆرجار پێداگری لەسەر بەرژەوەندییەکانی کرێکاران دەیخاتە هەندێ هەڵوەستەوە کە دژایەتی حیزبی سیاسیی لێ دێتە بەرهەم. فیلیپ لە شیعری (حیزبی کۆمۆنیستدا) کە کۆبوونەوەی خۆی لە دیترۆیت لە ساڵی ١٩٤٠ دا بەست،

ئێمە بۆ بەوپەڕی سادەییەوە ئایدیالیستین؟

ئەوەی کە من لێی دڵنیام ئەوەیە کە شتێکی پێویست لە ژیانماندا کەم بوو

وە لەنێو یانەی کۆلیژی خوێندکارانیشدا نەبوو

لە گفتوگۆی نانێشنیشدا نەبوو، لەو وشە بێتامانەی

کە مۆسیقای تایبەت بە خۆی دەیچنێ

پرۆلیتاریا .. بورژوازی .. ترۆتسکی

پاشان دەبینین ئەم شاعیرە ئەوەندەی شاعیری هەست ناسکە ئەوەندە ئەهلی پراکتیک نییە و وەک خۆشی لە دیدارێکدا لەگەڵ گۆڤاری (پاریس ڕیڤیوو) دانی پێدا دەنێ و سەبارەت بە سیاسەتی ئیمپریالیستانەی وڵاتانی زلهێز بە تایبەت ئەمریکا لە کاولکاری و بە کۆیلەکردن و داگیرکردندا دەڵێ " من هیچ شتێک لەم بارەوە ناکەم. من پیاوی کردار نیم. تا ئەو ئاستەی کە من هێندە بە قووەی ئەخلاقیی نیم بەسەر ترس لە زیندان و ئەشکەنجە و نەفیکردن و هەژاریدا زاڵ ببم. من لەو کەسە بیرکەرەوانەم کە دەچمە گۆشەیەک و دەنووسم. ئەی چیمان پێدەکرێ؟" سەرباری ئەمەش فیلیپ لیڤین ئاریشە مێژووییەکانی سەدەی بیستی لە چەشنی بایەخی شۆڕشی ئۆکتۆبەر و خیانەتەکانی دوایی ستالین و قەیرانە جیهانییەکانی سەرمایەداری و بە پاشکۆبوونی نەقابە و یەکێتییە کرێکارییەکان بە کۆمپانیا گەورەکان و سەرمایەداری دەوڵەتی و کوێرەڕێگای ناسیونالیزم کە تەنانەت بە هونەرمەندێکی بیرتیژیش زەحمەتە بیگوازێتەوە نێو هونەر، ئەنارشیزمەکەی بە تەواوەتی بەهێزی کرد لە هەنانە ناوەوەی ئەم ئاریشانەوە بە نێو شیعر. لێرەوە دەگەینە ئەو ڕایەی کە فیلیپ ئەوەندەی فۆکسی لەسەر دیتەنەی ژیان و خەباتی کرێکاران بوو، ئەوەندە فۆکسی لەسەر کێشە گەورەکانی دونیای مەملانێی سیاسەت نەبووە. ئەمەش ڕەنگە بە خاڵێکی نیگەتیڤ دابنرێ، بەڵام هیچ لە شوناسی چینایەتی کەڵەکاری ئەم شاعیرە کەم ناکاتەوە.

ژیانی کۆمەڵایەتی و دۆخی ئابووری دەیەی بیستەکانی سەدەی ڕابردوو، بابەتی سەرەکیی شیعرەکانی فیلیپ بوون. نەخشاندنی سەروسیمای چینی کرێکاری ئەمریکیی و دۆخی جوولەکە پەناهەندەکان شایەتی دۆخی ژیانی

ئەمریکان لەو سەردەمەدا. ئەزموونی کرێکاریی فیلیپ کاریگەری هەبووە لەسەر شیعرەکانی و بەتایبەتیش ئەو جیهانبینییەی کەدواتر بووە بە شوناسی چینایەتی شیعرەکانی. ئەو ئەگەرچی لەڕووی فۆرمەوە لە سەرەتا و دەستپێکدا بە فۆرمێکی کۆنەوە دەستبەکار دەبێ، بەڵام دواتر ئاڵوگۆڕ بەسەر شیعرەکانیدا دێت. لە مانگی تشرینی دووەمی ساڵی ٢٠٠٧ لە شاری نیویۆرک لەیادی هەشتا ساڵەی لەدایکبوونی فیلیپ ڕێزلێنانێکی بۆ سازکرا و بەشێک لە شیعرەکانی فیلیپ لەلایەن شاعیران یوسف کۆمیونیاکا و گێڵوەی کیناڵ و ئی ئێڵ دۆکتیرۆ و چارڵس رایت و جین ڤێڵێنتاین و شارن ئۆڵدز خوێنرانەوە و هەروەها فیلیپ خۆشی ژمارەیەک شیعری تازەی خۆی خوێندەوە.

تۆ براکەی خۆت خۆش دەوێ
ئێستا لەناکاو بەزەحمەت هەڵدەستی
خۆشەویستیت بۆ براکەت سەردەکا و
کە نە لە تەنیشت و نە لە دواوە و نە لە پێشەوەت نییە
چونکە لە ماڵەوەیە و هەوڵ دەدا بنوێ کە سەرلەبەری شەوی ڕابردوو
لە کۆمپانیای کادیلاک کاری کردووە، بە ئەوەی
پێشنیوەڕۆ هەستێت و وانەی زمانی ئەڵمانیی بخوێنێ
هەشت سەعات شەو کاری کردووە تا بتوانێ
گۆرانی واگنەر ئەو ئۆپێرایەی کە زۆر ڕقت لێ دەبێتەوە ، بڵێ.

جێوشوێنی فیلیپ لیڤین لە بزووتنەوەی شیعری ئەمریکیی دیارە و ئەم شاعیرە نەکەوتەتە دەرەوەی جیهانی لێکۆڵینەوە و ڕەخنەی ئەدەبییەوە. نووسەران و ڕەخنەگران بە بایەخەوە لە بەرهەمەکانی ئەم شاعیرەیان ڕوانیوە و هەڵیان سەنگاندووە. شاعیر و نووسەر ئەدوارد هیرش دەڵێ ” فیلیپ واڵت وایتمانێکی بەتەوس و گەورەیە لەناو جەرگەی ناوچەیەکی پیشەسازیدا.” دەیڤد بەیکەریش ئاوا فیلیپ و شیعرەکانی دەخوێنێتەوە ” فیلیپ یەکێکە لە دەنگە هەرە پڕ لەریووەکانی دونیای گەواهی و دەنیایی کۆمەڵایەتیمان، بەوپەڕی ڕوونییەوە دەدوێ. یەکێ لە کارەکانی کتێبە شیعرە هەرە گرنگەکانییەتی لەم سەردەماندا. شیعر لەدوای شیعری وەستانەوەیە لەدژی ئەو هەڵومەرجە فەلاکەتبارەی کرێکارانی ئەمریکا کە ڕەنگە کرێکاران لە هیچ سەردەمێکدا تێکشکان و وێرانی ئاوایان بەخۆیانەوە نەدیبێ.” کاتێکیش بە خەڵاتی لەریت (وەک شاعیری لەریت هەڵدەبژێردرێ) جەیمز بیلینگتۆن دەنووسێ ” فیلیپ دەنگێکی زۆر زۆر ئەمریکییە، نازانم لە وڵاتانی تر بەو چۆنایەتییە(کوالێتییە) شیعرت دەربارەی کرێکاری ئاسایی چنگ دەکەوێ.”
فیلیپ لیڤین دەڵێ ” هەمیشە کرێکاران لەناو شیعرەکانمدا بوونیان

هەیە، چونکە من لەناویاندا گەورەبووم و من شاعیری یادەوەریم." نەستی شاعیرانەی فیلیپ، نەستەکی کرێکارانەیە و هەرچەنە لەگەڵ یادەوەری ئیش بکات، کارەکتەری کرێکار و خەباتکاری چینایەتی دەبنە تەوەرەی شیعریی ئەو. لەو شاعیرانە بووە کە لە بابەت پێکی نەکەوتووە و شاعیرانە دایەشتوون. ئەو لە جیهانەکدا بابەت و مەغزای شیعرەکانی هەڵهەنجاوە، کە جیهانەکی پێشکەوتووی پیشەسازی بووە و ئاستی بیرکردنەوە و پەشبینی سیاسیی و کۆمەڵایەتیی و ئابووریی کرێکاران لە ئاستەکی باشدا بووە. فیلیپ لەسەر ژیانی کرێکاران و دیاردەی بێکاری و مانگرتنی کرێکاران، لەسەر کارفەرما و شوناسی چینایەتی ژیانی کۆمەڵایەتی و لەدەستدانی ئازیزانی نووسیوە. فیلیپ شیعری نووسیوە نەک وتاری سیاسی و دروشم. بەیە شیعرەکانی جگە لە کتێبەکانی، لە گەلێ ئەنسەلۆژیاش بڵاوبوونەتەوە.
فیلیپ بیست و یەک کۆشیعر و کتێبەکی نووسین و دوو کتێبی وەرگێڕان و سێ کتێبی چاوپێکەوتن چاپ و بڵاو دەکاتەوە. لەماوەی چل ساڵی پێ لە بەخشش و داهێنانیدا، دوانزە جار خەڵات دەکرێ و ڕێزی لێدەگیرێ. لە ساڵی ١٩٩٢ لە زانکۆی ویلایەتی کالیفۆرنیا خانەنشین دەبێ و تا لە چواردەی شوباتی ساڵی ٢٠١٥ لە تەمەنی هەشتا و حەوت ساڵی هەر لە ویلایەتی کالیفۆرنیا مامۆستایی لە ژیان و شیعر و داهێنان و خەباتی چینی کرێکار دەکات.

سەرچاوەکان :

https://en.wikipedia.org/wiki/Philip_Levine_(poet) -1

2- http://www.poemhunter.com/philip-levine

3- https://www.poetryfoundation.org/poems-and-poets/poets/detail/philip-levine

4- World Socialist web site

www.wsws.org

Published by the International Committee of the Fourth (International (ICFI

کورد و جەنگی ساردی رووسیا و ئەمریکا... ئاشتی ئیبراهیم ئەفەندی

لە سەرەتای سەدەی رابردوو دا، گرفتی نێوان رووسیا و ئەمریکا، خرابووە چوارچێوەی جیاوازی ئایدۆلۆژی، بەو شێوەیە پێناسە دەکران "بلۆکی سەرمایەداری و بلۆکی سۆشیالیزم"! بەمجۆرە ئەو دوو زلهێزە لە ژێر ئەو دوو ناونیشانە دا هەموو کاتێک دژ بە یەک بوون، بۆ کۆنترۆڵ کردنی دنیا بە تایبەتی ئەوروپا و رۆژهەڵاتی ناوەڕاست.

لە مێژوودا رووداوە هەر دوو زلهێز بچنە بەرەیەک و هاوپەیمانییەتی ببەستن بۆ پاراستنی بەرژەوەندییەکانیان، بەڵام ئەندازەی ناتەبایی نێوانیان هەموو کاتێک لە هاوپەیمانییەتی نێوانیان مەزن تر بووە. ئەگەر لە سەر هەنگاوێک هەڵوەستیان جووت بووبێت، ئەوا لەسەر هەزارانی تر ناتەبا بوونە هەوڵیانداوە بە یەکتری بەهێزی خۆیان بنوێنن. لەم تێڕوانینەوە کاتێک کە لە نێو گەرمەی هاوپەیمانیەتییدابوون، بەچوونی یەکتریان فەرامۆش کردوە. لە دیسەمبەری سالی ١٩٤١دا ئەمریکا بوو بە لایەنێکی کارێگەر لە شەڕی جیهانی دووەم لە بەرەیەکدا لەگەڵ رووسیا، بریتانیا و چەند وڵاتێکی تر دژ بە ئەڵمانیای نازی. سەرەڕای بوونی هاوپەیمانییەتی لە نێوان ئەو دوو زلهێزە، لە ساڵی ١٩٤٥ دا کاتێک کە ئەمریکا بڕیاری بەکارهێنانی چەکی ئەتۆمی دا دژ بە دوو شاری یابانی، هێرۆشیما و ناگاساکی، پرس و ڕای بە رووسیا نەکرد.

بەکارهێنانی چەکی ئەتۆمی لەلایەن ئەمریکاوە دژ بە یابان لە پێش کۆتایی جەنگی دووەمی جیهانی، وەرچەرخانێک بوو لە شێوەی رووبەروو بوونەوەی ئەو دوو زلهێزە بەرامبەر بە یەک. شێکەرەوە سیاسیی و مێژوو ناسەکان، مێژووی سەرهەڵدانی شەڕی ساردی نێوان رووسیا و ئەمریکا دەگەڕێننەوە بۆ دوای شەڕی دووەمی جیهانی تا ساڵی ١٩٨٩. بەڵام ئەزمونی پەیوەندیی نێوان ئەمریکا و رووسیا لە نێوان ساڵانی ١٩٨٩ تا ئەمڕۆ پێچەوانەی ئەوەی سەلماندوە.
گرفتی نێوان ئەو دوو زلهێزە بەردەوامیی هەیە و مێژوو سەلماندویەتی کە هەر دوو زلهێز هەڵگری هەر دروشمێک بووبن یان هەنوکە هەڵگری هەر دروشمێک بن، هەردووکیان یەک سروشتیان هەیە و خاوەن یەک مەرامن. لەسەر بیناغەی بەرژەوەندیی، سیاسیی، سەربازیی

و ئابووریی خۆیان دا بڕیار لە چارەنووسی جەنگ، نەتەوەکان، دیاریکردنی سنووری جوگرافیایی وڵاتانی ژێردەست و دنیایی سێیەم دەدەن.

ئەمریکا و رووسیا، خاوەن سوپای زەبەلاحی پڕ چەکراو بە نوێترین تەکنەلۆژیا و هێزی سەربازیی پیادەن. دەتوانن بچنە جەنگەوە دژ بە یەک، بە هەمان شێوەی شەڕی جیهانی یەکەم و دووەم، سوپا و هێزی سەربازیی خۆیان بەکاربهێنن دژ بە یەک بۆ یەک لا کردنەوەی گرفتەکانیان، بەڵام نایانەوێ ئەوە بکەن و هەڵەی ئەو دوو جەنگە دووبارە بکەنەوە، وڵاتەکانیان و شارەکانیان بکەن بە ئامانج بۆ هێرشە سەربازییەکانیان دژ بە یەکتر، کە لە ئەنجامدا تووشی زەرەری زۆری گیانی و ماددی ببن. هەروها کاردانەوە و بەکارهێنانی چەکی ئەتۆمی لە هێرۆشیما و ناگاساکی وانەیەک بوو بۆ هەر دوو زلهێز کە هەوڵبدەن ناکۆکیی و گرفتەکانیان لە فۆرمێکی جیاوازدا بەرجەستە بکەن و بەردەوامیی بدەن بە شەڕی نێوان خۆیان بیگۆڕن لە جەنگی گەرم بۆ جەنگی سارد!

جگە لە سەرهەڵدانی شەڕی ساردی نێوان رووسیا و ئەمریکا، کۆتایی شەڕی دووەمی جیهانی چەرخی ئەتۆمی بەدوای خۆیدا هێنا. زۆربەی وڵاتان هەوڵیاندا ببن بە خاوەن چەکی ئەتۆمی بۆ پاراستنی دەسەڵات، سنوور و بەرژەوەندیی نیشتمانی و نەتەوەیی خۆیان، گومانی تێدا نییە هەندێک وڵات سەرکەوتوو بوون لە هەوڵەکانیان، هەندێکی تر بە پێچەوانە.

تورکیا و ئیران، یەکێک بوون لەو وڵاتانەی لە ناوچەی رۆژهەڵاتی ناوەڕاست دا دەرکیان بە هەر دوو دیاردەی دوای جەنگی جیهانی دووەم کردوە کە یەکەم، شەڕی ساردی نێوان ئەمریکا و رووسیا بوو . دووەم، سەرهەڵدانی چەرخی ئەتۆمی بوو. ئەو سەرۆکانەی کە لە دوای جەنگی دووەمی جیهانی تا هەنوکە دەسەڵاتی سیاسیی ئەو دوو وڵاتەیان گرتۆتە دەست، سوودمەند بوون لە بوونی جەنگی ساردی نێوان ئەمریکا و رووسیا، لەهەمان کاتدا دەرکیان بەوە کردوە کە دەبێت هەوڵبدەن خۆیان بگونجێنن لەگەڵ چەرخی ئەتۆمی بۆ دروست کردنی هاوکێشەی هێز لە ناوچەکە و لەسەر ئاستی جیهان دا. بۆ ئەو مەبەستە هەوڵیانداوە و لە هاڤرکێی بەردەوام بوون بە نهێنیی و بە ئاشکرا بۆ بەرهەمهێنانی ئەو جۆرە چەکە تا ئەو سات و کاتە.

مێژووی پێمان دەڵێت، کورد بە پێچەوانەی دوژمنەکانی وەکو تورکیا و ئێران، وەک نەتەوەیەکی ژێر دەستی وڵات داگیرکراوی خاوەن بزوتنەوەی سیاسیی لەو هاڤرکێ و گەمەیەدا بەشی هەر دۆڕان بووە، بە

پلەی یەکەم بـــووە بە قوربـــانی پەیـــرەو کردنـــی سیاســەتی هەڵەی سەرکردەکانی لە ئەنجامدا نەک نەبووە بە خاوەن وڵات، چەکی ئەتۆمی بەڵکو نەبووە بە خاوەن بەرچیخ.

شەڕی ساردی، نێوان ئەمریکا و رووسیا دژایەتیەکی بە پلان و ستراتیژ بووە، خویندننەوە و شێکردنەوەی تایبەتی بۆ کراوە لە لایەن هەر دوو لا. ئەو شەڕە تەنیا شەڕی سەربازیی و سیاسیی نەبووە، بەڵکو شەڕی زانست و تەکنەلۆژیا بووە. میدیایی ز□ بەلاحی بۆ دامەزراوە و بودجەی خەیاڵی بۆ تەرخان کراوە لە لایەن هەر دوو زلهێز. دەزگای هەواڵگری، گروپـــی چەکـــداری نـــافەرمی و مافیـــایی ســـەر بە هەردوو دەوڵەت بۆ خراوەتە گڕ. ئەمریکا و رووسیا هەوڵیانداوە حزب و لایەنگر دروست بکەن لە نێــو وڵاتـــانی دنیـــا، بە ســـەدان ســـەرکردەی بـــزوتنەوە سیاسییەکان و سەڕۆکی وڵاتانیان بە خۆیان گرێ داوە و بەبی گوێدانە سروشتی دەسەڵاتی سیاسیی سەڕۆکی ئەو وڵاتانە تەنیا بۆ بەرژەوەندی خۆیان پشتیوانیان لێ کردون. هەر دوو زلهــێز سوپایيان هەناردە کـــردوە بۆ وڵاتـــان بە مەبەستی خۆتێهەڵقوڵتانـــدن و ســـەپاندنی هەیمەنەی خۆیان و رووبەروو بوونەوەی هاوپەیمانی یەکتر. ئەو جۆرە شەڕە زۆر لە شەڕی گەرم زیانی زیاتر بووە، بەلام هەر دوو وڵات خاکی میللەتان و نەتەوەی تری دنیایان کردوە بە سوتەمەنی شەڕی ساردی نێوانیان نەک میللەت، ئەرز و وڵاتی خۆیان!

لە دەرئەنجامدا دەردەکەوێت کە کوردستانی ئەمڕۆ، یەکێکە لەو وڵاتە بێکەسانەی کە لە چوارچێــوەی جیهـــانی ســـێیەم دا پێناســـە دەکرێــت، بێهیزترین نەتەوە و خاکە لە ناوچەی رۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا، هیچ سامێک و مەترسی نییە، بوونی ئەو جۆرە خاسیەتانە هۆکاری ئەوەن، کە کوردستان کراوە بە گۆڕەپانی جەنگی ساردی نێوان ئەمریکا و رووسیا، لانە و بێشەی سەدان هێزی سەربازیی فەرمی و نافەرمی تا دەگات بە گروپـــی مافیـــا، چەقۆ کێــش و پیـــاو کـــوژ کە لە لایەن زلهــێزەکـــان و تورکیا، ئیران، سووریا و عیراق پشتیوانی لێدەکرێن، بە هاوکاری سەرانی پارتە کوردییەکانی باشووری وڵات.
لە چەرخی ئەتۆمی و ئەو بارودۆخە جەنجاڵەدا، میللەتی کورد پێویستی بە ســـەرکردە و پـــارتی پێشڕەو هەیە، بۆ ئەوەی بـتـــوانێت تەکـــان بە بـــزوتنەوەی رزگـــاری بـــدات. ئەو جۆرە ئەرکە نـــاتوانرێت بۆ ســـەرانی پارتە کوردییەکانی بنەماڵە و خێزان بەجێبهێڵدرێت کە خەریکی دزی، لێژنە دروستکردن، کۆبونەوەی بێ ئەنجام، بەرز کردنەوەی دروشمی بریقەدارن بۆ هەڵبژاردنە نەزۆکەکان!

سەرچاوە:
http://www.historylearningsite.co.uk/modern-world-history-1918/-to-1980/the-cold-war/what-was-the-cold-war

[A Brief History of World War II – The Bloodiest War in Human History]()

https://www.britannica.com/event/World-War-II

مەرگی کاک نەوشیروان خ□می کۆکردنەوەی ناکۆکیەکان ... بەیان ئیبراهیم

گەر گۆڕان لە منداڵ□دانی یەکێتیەوە هاتبێتە دەر ، ئەوا دەبێت ئەوە بزانین کە گۆڕان زادەی ناکۆکیەکان بوە لەسەر پڕۆسەی چاکسازی ، ئەم پرۆسەیەش لەسەر دەستی کاک نەوشیرواندا لە دایک بو ، کە ئەم پیاوە هەوڵی دا هەرێم ببێتە خاوەن دامەزراوەیی و حکومەتی هاوڵاتی دروست ببێت و سیستەمی پەرلەمانی بچەسپیت هاوڵاتی بخرێتە بەردەم ئەرک و لێپرسراویەتیەوە ، خۆ ئەگەر ناکۆکیەکان گەشتبنە ئەوەی زۆر کات یەکتریان تاوانبار کردبێت ، ئەوا ئەوە دەزانین کە نەوشیروان مستەفا درێژکراوەی ئیبراهیم ئەحمەدە و هەر ئەویش بو لە بەرامبەر فراوان خوازی حیزبێکدا بوەستێتەوە ، ئەگەر چی یەکێتی مۆرکی ئیبراهیم ئەحەمدی پێوەیە بەڵام ئەوەی کە وەک ئەو توانی دیوارێک لە بەردەم لافاوی بیری خێڵەکیدا دروست بکات نەوشیروان مستەفا بو نەک سیاسیەکانی ناو یەکێتی ، لە ئیبراهیم ئەحمەدە وە بۆ نەوشیروان مستەفا ئەو راستیە دەبینین ، کە چۆن ئەقڵێکی مۆدێرن و پێشکەوتوخواز بە پێ ی سەردەمی خۆی چۆن دەتوانێت ڕوبەڕوی ئەقڵێکی خێلەکی و پاشایەتی بێتەوە کە ئینسان تێدا بەوە پێوانە دەکرێت کە چەندێ ولائی هەیە بۆ پاشا ، مەرگی ئەم پیاوە کە ٥٠ ساڵە خەبات دەکات لە پێناو هێنانە دی دەستەڵا تێکی تەندروست ، ئەوە دەردەخات

کە قوتابخانەیەکی پر لە بیری سیاسی و شکاندنی ئەو جۆرە مۆدێلەیە لە دەستەلات لە وڵاتانی خلیج پەیڕەوی دەکەن ، مەرگی پیاوێک دەبێتە خاڵی کۆکردنەوەی هەمو ناکۆکییەکان ، بەڵام ئەم ناکۆکیانە دەبێت لەسەر بنەمای کارکردن بێت بۆ بەرنامەکانی نەوشیروان مستەفا ، ڕاگرتنی یادی دامەزراندنی یەکێتی ئەو نامەیەمان دەداتێ کە مەرگی ئەم پیاوە جارێکی تر وا دەکات کە ئەم زۆنە گۆڕانێکی نەوعی بەسەردا بێت و کار بکات بۆ ئەوەی بە پرۆسەیەکی چاکسازیدا بڕوات ، مەرگی پیاوێک وەک ببێتە سفرەی کۆکردنەوەی برا دەشکاوەکان ، ئەوە دەردەخات کە بەرهەمی جەماوی ئەم پیاوە کاری پێ دەکرێت و هەردو لایان (گۆران و یەکێتی) مەحکومن بەوەی کار لەسەر گەڕانەوەی هاوسەنگی هێز بکەن لە نێوان هەردو زۆنەکەدا ، ئەویش لەسەر بنەمای پڕۆژە و نوسینەکانی کاک نەوشیروان ، تەنها ئەوە بەسە کە ئەم پیاوە دەڵێ (ئێمە لە شاخ شارەکانمان دەڕوخاند ، ئێستە چۆن دەتوانین شار بەڕێوە بەرین ، دەکرێت پێشمەرگەیەک لە شاخ ئازا و شۆڕشگێر بوبێت ، بەڵام ئەو ناتوانێت شار بەڕیوا بەرێت) ئەگەر ئەمە سەرەتایەک بێت ، وێڕای دەیان کتێب و چاوپێکەوتن و پڕۆژە کە ئەم پیاوە هەیەتی ، ئەوا دەبێت چی یەکێتی و چی گۆڕان ئەوە بزانن کە مەحکومن بەکارکردن بە یەک هەڵوێستی و کارکردن لە سێبەری ئەم پیاوەدا ، مەرگی پیاوێک کە دەبێتە کۆکەرەوەی ناکۆکییەکان ، دەکاتە ئەوەی کە کاک نەوشیروان خاوەنی دنیایەک لە فکرو پڕۆژەیە و سەرکردەیەکی شۆڕشی نوێ بوە توانی نەوەی دوەمیش ئاراستە بکات و هەر گۆڕەکەشی دەتوانێت نەوەی سێیەم ئاراستە بکات و یەکێتیش دەیەوێ لەڕێوە کار لەسەر ئەوە بکات کە ئەم سەرکردەیە گەر بەشێکی هی گۆڕان بێت ئەوا بەشە گەورەکەی کە جێ ی شانازی مێژوویەکە لای یەکێتیە ، بۆیە مەرگی کاک نەوشیروان خاڵی گرنگی شاراوەی کۆکردنەوەی ناکۆکییەکان بوە ، وە لەسەر گۆڕێک و شەڕ و ململانێکانی نێوان براکان بوەستێنێت و ئاراستەیان بکات بۆ ئەو ئامانجانەی کە کاک نەوشیروان دیاری کردوە .

مەرگ، پەیـــامی ڕۆشنـــبیر و

هەرەوەزی ئازادی سۆسیالیزم … سەلام عەبدوڵا

“خودایە”سەرڕاستی و گەیاندنی چەند تاڵ و سەختە، لە ئەوەندەی تر سەختربێت، بە کەڵەی خەم هەڵیدەگرم و با لمی بیابانەکان بیشارنەوە یان ئاگرەکەی بمسووتێنێت. لەم سوونگەیەوە وشە بە وشە بەو پەڕی بەرپرسیاریتییەوە دەنووسم:
لەم ڕۆژانە جیهانێك لە دووڕوویی دەسەڵاتداران و بەناو ڕۆشنبیران و ڕاگەیاندکار و حزبەکانیان لەبارەی ئایکۆنێکی بازاڕی ئازاد، دوژمنێکی سەرسەختی سۆسیالیزم و بەلاڕێدابەری ناڕەزایەتییە ڕەواکانی خەڵك دژ بە ستەمکاری سەرمایەداری لە هەرێم و ناوچەکە و سەربازگەکی بڕیاری1483و سوپاکەیان، بڵاوبووەوە.

لە کاتی کۆچکردنی سەرکردە سیاسییەکان، لایەنگرەکانیان بە کەسایەتییە شیوعی و نمووییەکان دەیانشوبهێنن وەك(ماندیلا، جیڤارا، غاندی) یان بە(فریادڕەس، خاکی، بیرمەند، باوکی هەژاران).
– ئایا بیر و فکری لیبڕالیزمی نوێ لەگەڵ ئەو زاراوانە دێتەوە؟
ئایا چەندە سەرڕاستی هەیە لە بانگەشەی عەدالەتی کۆمەڵایەتی و سازشکاری و خزمەتکردنی نەخشەی ئیمپریالیزم لە ناوچەکە؟!
بە بەرچاومانەوە دەبینین بەرپرسە”خاکی و مێژوو”ییەکان، سەرچیا و گرد و تەپۆلکە گشتییەکانی خەڵکیان داگیرکردووە، پێشی ماڵئاوایکردنیشیان، زیرەکانە وەسییەتدەکەن بکرێن بە دوا مەنزڵگایان، هەندێ(نۆشنبیر)یش ئازا ئازا بە فرمێسك، پێهەڵدان یان بە بیانەهێنانەوە خۆیان لە ئەرکەکانیان دەدزنەوە، بە فریادڕەسی دەزانن یان خاوەن بەهایەکی سیاسی-ئەخلاقی بەرز و لە ئاستی ماندیلا و جیڤارا و هاوشێوەکانیان. ئایا ئەمە ئەرك یان رسواکردنی پەیامی ڕۆشنبیرە؟

ئاخر کەسێك خوازیاری عەدالەتی کۆمەڵایەتی بێت، چۆن دەڵێ(سۆسیالیزم تێپی- لە ڤیدیویەك بەدەم مەلا کریکار بیستم)....رێکخراوەکەی دەبێت بە ئەندام لە ڕێکخراوی جیهانی لیبڕاڵەکان… وەحشیگەرێتی(بازاڕی ئازاد)ی بەصەی ئیمپریالیستەکان و جەنگەکانیان، قبوولە و بۆچوونەکانی لە بازنەی بەرژەوەندییەکانیان لانادات و دەبێت بە بەشێکی نەچڕاو لەو سیستەمە…وەك هەندی لە حزبە راستڕەو و کۆنزەرڤاتیڤە نوێکان ناوی رێکخراوەکەیشی دەنێتChenge …
هاوپەیمانی لەگەڵ حزبە مەزهەبییە کۆنەپەرەست و مرۆڤکوژەکان دەکات؟

وەك پارتی و یەکێتی، بارەگاکەی دەکات بە مێوانخانەی نوێنەرانی وڵاتە ئیمپریالیستەکان و پەیتا پەیتا بە شانازییەوە لە کەناڵەکەیان رایدەگەیەنن(مستەر...سەردانی بارەگای Changeکرد)، دامەزراندنی رێکخراوەکەی بە دامەزراندنی کۆمپانیاوە دەستپێدەکات؟. لەسەر راسپاردەی ئاغاکانیان و بەناوی تەباییەوە، رۆڵی ئەسفەنج دەبینێت لە کپکردنی نارەزایەتی خەڵکی هەژار؟ چۆن کچ و کوڕی شوعییە نازدارەکانی بەسرە و ناسریە و بەغا و کەربلا و نەجەف بە دیلکراویش کۆمەڵکوژدەکات؟.
عەدالەتی کۆمەڵایەتی واتە شوعییەت یان بیری(ئەنارشیزم)، هیچی تر هەیە؟ ئایاگەڵان چەندە پابەندە بەو بیروباوەڕانە؟!

خزمەتچییەکانی سەرمایەداران:
ئەگەر ئەم"فریادڕەس"ە دەسەڵاتی هەبوایە چی دەکرد؟ ئایا بەرنامەکەی چ جیاوازییەکی هەیە لەگەڵ بەرنامەی پارتی و یەکێتی و یەکگرتوو و ئەوانی تر؟
لە راپۆرتی ویکیلیکس لەبارەی نەوشیروان موستەفا هاتووە، نووسراوە:

(چاکسازی ئابوری):
١١-هەروەها ئابوریش خاڵێکی گرنگە لە پڕۆژەی چاکسازییەکەی نەوشیرواندا، ئەو پێیوایە کە گەشەکردنی دیموکراتی پشت دەبەستێت بەکەرتی تایبەتی بەهێز، کە هەکارێکە بۆ دەرفەتی ئابوری. بە بۆچونی ئەو لە هەرێمی کوردستان پێویستە ئەو مۆدێلە لەئابوری دەوڵەتی تێکبشکێت کە چەندین ساڵە باوە لەعێراقداو تەنها پشت بە بەرهەمە نەوتیەکان دەبەستێت. ئەو دانی بەوەدا نا کە بیروڕای ئەو لەسەر بازاڕی ئازاد تەواو پێچەوانەیە لەگەڵ بۆچونەکانی مارکس ئەوەی لە گەنجێتیدا بڕوای پێبوو. ئەو گۆڕانەی گەڕاندەوە بۆ ئەزمون و سەرنجەکانی لەدونیای ڕاستەقینەدا)
ئاخر کەی بەرگری لە ئایکۆنێکی بازاڕی ئازاد و قوربانییەکانی ئەرکی رۆشنبیرە؟!

باسی دەستپاکی دەکەن؟
نە هیتلەر و نە مۆسۆلینی و نە کەمال ئەتاتورك و نە دەندەکەی بەغدا(صەدام) و نە ئەم یان ئەو لە سەرکحکومەتەکانی ئەروپا دزبوون، زۆرێکیان لە بەرپرسە جیهانییەکان خاکی بوون، بەڵام دنیا یەك خەڵکیان کوشت و چەوساندەوە. مەسەلەکە لێرە نیە، مەسەلەکە ئەوەیە مرۆق لەدەرەوەی فکر و سیستەمی وەحشیگەری بالادەست لە

دنیا، چ بەرنامەیەکی هەیە و لە ئاست پلان و بەرنامەی سەرمایەداران چی دەکەن. زۆربەی حزبەکان بانگەشەی(خزمەتکردنی هەژاران) دەکەن، بەڵام بە کردەوە هەزاران کراون بە سووتەمەنی بە دەسەڵات و مەبەستە بەرتەسکەکانیان.
هەڤاڵ ئەبوبەکر نموونەی زمانەکی رقئامێز: لە هەواڵێك بە مانشێتی(کە تەرمی نەوشیروان موستەفای شۆردەوە)
ئاسۆ جەمال موختار نوسیویەتی "لەکاتی شتنی تەرمی نەوشیروان مستەفا، کە هەریەك لەهەڤاڵ ئەبوبەکرو شێهابی شێخ کامل ئەرکی شتنەکەیان بەجێهێنا، سابونیان بە دکتۆر هەڤاڵ هێنا بەقوڕپی گریانەوە وتی:" پێویست بەوە ناکات بەسابون بشۆردرێت دەبێت لایەکی کوردو گەندەڵکاران بە نەوشیروان بشۆرێن".
ئەو هەڵسوڕاوەی بزوتنەوەی گۆڕان هەروەها دەڵێ "منیش ناوچەوانی کاك نەوشیروانم ماچ کردو شوێنەکەیم جێهێشت.. بەڵێ بەیارمدا تا ناشتنەکەی دەموچاوم نەشۆم، چونکە بۆن و بەرکەوتەی ئەوی پێوەیە".(لە سایتی ئاوینە وەرکیراوه).

ماندیلای کورد!
نیلسون ماندیلا ئەندامی لیژنەی مەرکەزی حزبی شیوعی ئەفریقیای باشوور بوو و کۆنترین زیندانی سیاسی، دەستی لە تیرۆرکردنی خەڵکی چەپ نەبوو. ئەی ماندیلای کوردیش وابوو؟!
گرنگترین وێستگە لە ماڵئاوایی بەڕێز نەوشیروان موستەفا ئەمەیە: پەردەی لەسەر رووی زۆرێك بەناو رۆشنبیر هەڵدایەوەو وەك کەسانی عەقڵ ئەفلیج، هیچ لەبار و جاهل دەریانیخست.
دوا پەیامی لە مێژینەی رۆشنبیران ئەمەیە: بەرگری لە دنیای نان و ئازادی عەدالەتی کۆمەڵایەتی کە خۆی لە هەرەوەزی ئازادی سۆسیالیزم خۆی دەبینیتەوە، نەك پیاهەڵدان بەم و بەو سیاسەتمەدار کە رووی تری ئەو حزبانەیە کە لە بازنەی بەرژەوەندی سەرمایەداری دەرناچێت.
ئایا رۆژێك لە رۆژان گۆڕان ئەم جۆرە نەخشە و پلانی هەبووە یان لە راگەیاندنەکانی کاری بە کرد؟

خەباتگەر بە سەربەخۆیی کوردستان؟!
خەباتی رزگاریخوازی زۆرێك لە وڵاتان بوون بە سەنگەری دژ بە ئیمپریالیزم، لە کوردستان گەورەترین سووکایەتی بەم جۆرە خەباتە کراوە: زۆربەی هەرەوە زۆری حزبەکان هاوپەیمان و سەرباز و خزمەتکاری حکومەت و سوپا و نەخشەی ئیمپریالیزم. لە نموونەی عەبدوڵڵا ئۆجەڵان بینیمان، هەموو هێزە ئیمپریالیستەکان یەکیانگرت بە دەستگیرکردن و زیندانیکردنی و خۆی حزبەکەیشی بە تیرۆریست ناو

دەبەن و دریغیشیان نەکرد لە پشتیوانیکردن لە حکومەتە دڕندەکانی تورکیا.
سیاسەتمەدارێکی ئاسایی بۆ پاراستنی دنیای سەرمایە، ماڵئاوایی کرد، هەزاران هیچیان لەدەست نەداوە و هەر بە خۆیان چرای ئازادی خۆیان رۆشنادەکەن.

تیبینی: بۆ لەدەستدانی باوك، هاوخەمی خۆم دەردەبڕم بۆ کوڕەکانی و کچەکەی، هیوادارم بەسەر کەستەکەیان سەربکەون.

چۆنیەتی خوێندنەوەی تابلۆیەکی شێوەکاریی ... هەندرێن خۆشناو

زمانی تابلۆی شێوەکاریی دەچێتە ژێر خانەی زانستی نیشانەکان یان سیمبولەکان (سیمیۆلۆجیا)، کەوای هەزماردەکات کە گەیاندن لە نێوان مرۆڤەکاندا بەندە لەسەر کۆمەڵێک لە نیشانە و سیمبول و ماناکانیاندا، هەروەک چۆن زمانی ئاخاوتن بریتییە لە کۆمەڵێک دەنگ، کەدەبنەوە بە پێکهێنانی چەندین وشەی مانادار.
ئەوەی لەسەر زمان دەوترێت لەسەر هەندێک لە سیستەمەکانی گەیاندنیش هەروایە، ئەویش پێکدێت لە چەندین نیشانە و سیمبولی باو، کە لە نێو کۆمەڵگایەکی دیاریکراوی مرۆڤایەتیدا لەسەری ڕێکەوتوون، بەرانبەر هەر هەستێک لە هەستەوەرەکان، سیستەمێک لە پەیوەندییە باوە مانادار و ئاماژەکارەکان هەیە، بینینە ئەگەر بەچاو قسەبکەیت، دەستپێداهێنانە ئەگەر بە دەست قسەبکەیت، چێژوەرگرتنە ئەگەر بە زمان قسەبکەیت، و بیستنە ئەگەر قسە لەگەڵ گوێدا بکەیت، مەبەستیش لە هەموو هەستەوەرەکان گەیاندن و لێک تێگەیشتنە.
لە تابلۆشدا هەر ڕەنگێک و هێڵێک مانای سیمبولی خۆی هەیە، دەربڕی هزر و بیری هونەرمەندەکەیە، کە دەیەوێت بیگەیەنێتە وەرگر یان بینەر، دەتوانین زمانی تابلۆیەکی هونەریی ناوبنێین بە زمانی بینین، وەکو جۆرە گرتەیەک یان دیمەنێک، کە بریتییە لە چەندین ئاماژەی سروشتی، بە شێوەی وێنە گفتوگۆ لەگەڵ چاوی بینەر دەکات.
لە تابلۆی شێوەکاریدا گفتوگۆ لەگەڵ بینەر دەکرێت بە ڕەنگ و هێڵە و پێکهاتە، هەروەک چۆن موزیک گفتوگۆ بە ئاواز دەکات، شانۆکاریش

گفتوگۆ بە دەنگ و جوڵانەوە و رۆناکی لەگەڵ جەماوەرەکەیدا دەکات.
تاکە شتیش کە ئەو هونەرانە بەشدار و هاوبەشن تێیدا جوانییە، ئەوەی کە هونەرەجوانەکانیش جیادەکاتەوە ئەوەیە کە پشت بە هەست و هزرێکی هۆشیارانە دەبەستێت، هونەرێکی س□ر□م□دییە لەگەڵ زەمەندا دەژی و بەردەوام دەبێت.

ئاماژەکانی هێڵ و پێکهاتە:

هەر هێڵێک یان پێکهاتەیەک لە تابلۆی شێوەکاریدا ئاماژەی سیمبولی و پەیامی خۆی هەیە، کە هونەرمەند هەوڵدەدات لە مەودای تابلۆکەی خۆیدا دایب□ژ□ت، بۆ دەربڕینی هەست و هزری خۆی، بەبێ ئەوەی پێویستی بە هۆکاری دیکە بێت بۆ باسکردن و راڤەکردنی تابلۆکەی. بۆ نمون□ ه□□□ی نەرم و چەماوە، ئاماژەی نەرم و نیانی و ناسکیە، ڕەنگدانەوەی حاڵەتە دەروونیی□کەی هونەرمەندەکەیە، کە بەکاری دێنێت بۆ باسکردنی بابەتەکانی پەیوەست بە مێینە و خۆشەویستی و رۆمانسیەت. ه□□□ی شکاویش، ئاماژەی توندی و ڕەقی و پتەوەییە، پەیوەستیشە بە نێرینەوە، ڕەنگدانەوەی کوێرەوەری و کۆشش و چەرمەسەری هونەرمەندە، و غوربەت و دوورەپەرێزی لە واقیعی خۆیەوە، هەروەها بۆ بابەتەکانی یاخیبوون و شۆڕشیش بەکارد□□ت.
هێڵ و پێکهاتەی بازنەیی□ش، کە بە یەکێک لە سیمبولە دەوڵەمەندەکانی ئەم هونەرە دەژمێرد□ر□ت، کە هەڵگری زۆرێک لە ئاماژە زەوەندەکانە، کە دەربڕینێکە بۆ مێینە، و بە پیتی، هەربۆیە بە درێژایی مێژوو لە بوارەکانی هونەردا ئەم پێکهاتە بازنەییە دەبینرێت، بە تایبەتی لە میسردا، کە بازنە بە ڕێژەیەکی زۆر لە پەرستگاکان و کلێسەکان و مزگەوتەکان و گۆڕستان و تەنانەت لە کۆشک و تەلارە مێژووییەکانیشدا دەبینرێت.
پێکهاتەی پێچۆکە و مارپێچی، بەسوودە بۆ گەیاندن لە بابەتەکانی کۆچکردن و ئاوارەبوون و دەربەدەری، و پ□رت□وازی□ی دەروونی و کۆمەڵایەتی، ئاماژەشە بۆ وونبوون، لە کاتێکدا ک□ ه□□□ی □است ئاماژەیە بۆ جێگیریی و چەسپاندن.
پێکهاتەی قوچەکی و شەیپوریش ئاماژەیە بۆ ئارامیی، و هاوسەنگی و هیوا بەخشین و ڕوانین بۆ لوتکە و سەرکەوتن.
بۆشاییش باوە کە بکرێتە چوارچێوەیەک بۆ کۆی کارە هونەرییەکە، و ڕەگەز و پێکهاتەکانی بگرێت□ باوەش، و ببێتە باکگراوندێک کە پێکهاتە و شێوە و ڕەنگەکان بتوانن پشتی پێوە ببەستن، بۆشایی بەکەڵکیشە لە بابەتەکانی خەونی تەمومژاوی و گەڕان بەدوای ئارامی رۆحیدا.

ئاماژەکانی ڕەنگەکان:
وا باوە کە هەر ڕەنگێک بۆ دەربڕینێک بەکاربێت، بەتایبەتی ڕەنگە سەرەکییەکان یان بنچینەییەکان، بۆ نمونە ڕەنگی سوور کە ئاماژەی قووڵ دەبەخشێت، وەکو شۆڕش، مردن، تووڕەیی، گەرمی، خوێن، کوشتن، مەترسی، شەڕ، خۆشەویستی. ڕەنگی نارنجیش ڕەنگی خۆر و ئاگرە، ڕەنگی بەرزخوازی و ئاوات و خواستە، شانازییە، ڕەنگی زەردیش ڕەنگی نەخۆشی و ڕق و کینە و ئیرەیی، هزری نەگۆڕ و جێگیر، بۆ روناکی و ڕاشکاویش بەکاردێت. ڕەنگی سەوزیش(کەسک) ئاماژەیە بە بەپیت و بەشتی، سروشت، هارمۆنی، ژیان و ژیانەوە، هیوا، لەو ڕەنگانەشە کە ئاسودەیی بینەر تەردەکات. ڕەنگی ڕەشیش، ڕەنگی خەمۆکی و خەم، ترس، وێرانی دەبەخشێت، ڕەنگی سپیش، ڕەنگی بێگەردی، خاوێنی، پاکیزەیی، بەرزەفڕیی، ئاشتی و بێتاوانیی دەبەخشێت، ڕەنگی شین، ڕەنگی دەسەڵات و دەستەمۆکردن، هەروەها ئاماژەشە بە هزر و بەرزبوونەوە و فراوانخوازیی، ڕەنگی قاوەییش ڕەنگی ئاسودەیی و ئاسایشە، ڕەنگی ئارەزووەکانە، ڕەنگی خۆڵەمێشیش ئاماژەیە بە دڵتەنگی و شەرمەزاریی.
زانینی خوێندنەوەی کلیلەکانی تابلۆی هونەری شێوەکاریی، رێگەخۆشکەرە بۆ تێگەیشتنی لە تابلۆکە، و خوێندنەوەی ئەو ئاماژە جوانیانەی کە لە تابلۆکەوە هەڵدەقوڵێت، و چوونە نێو نهێنییەکانی و جیهانی تایبەتی ئەو تابلۆیەوە.
بۆیە بۆئەوەی بتوانین چێژ لە خوێندنەوەی جوانییەکانی تابلۆیەک وەرگرین، پێویستە چەکداربین بە رۆشنبیرییەکی هونەریی، شتێک دەربارەی مێژووی هونەر بزانین، راهێنانی بەردەوام بە چاوەکانمان بکەین بە دیتنی بەردەوامی تابلۆی هونەریی، بە ناسینەوەی ئەو رێباز و قوتابخانە هونەرییەی کە هونەرمەندەکە تابلۆکەی لەبەرهەم هێناوە.

ئـــەزمونە قورسـەکەی گۆڕان ... چالاک ئــاغجەلەری

من ناگەڕێمەوە بۆ سەرەتایی ژیانی سیاسی کاک نەوشیروان چۆن دەستی پێکرد تا دواساتی ماڵئاویی، ناگەڕێمەوە بۆ هەوڵە ئەدەبی و

ئەكاديميەكانى لە دونياى ڕۆژنامەگەرى و نوسيندا بەجێى دەهێڵم بە ئەوانەى ئەركايان گەياندنى وانە عيبرت دارەكانى نەوشيروان موستەفايە بە نەوەى نوێ، باس لەوەش ناكەم تەنها سەركردەى سياسى بوو خەبات و ماندوبوونى نەدايەوە بەدەم و چاوى گەلەكەيدا، سادەترين و دووربينترين سياسى گۆڕەپانەكەبوو، بەراوورد بە تەواوى عيملاقە سياسيەكانى تر بێگەردى و پەرێزپاكى ئەخلاقى سياسى تەنها و تەنها باڵا پێشى ئەو زاتە بوو، پەڕەيەكى سپى و مێژووى پرشنگدارى پێدەبڕێت لە نێو پەرتوكى ئاكارى سەركردەكانى كوردا.

ئەمڕۆ ئەو ماڵئاويى كرد بەڵام ئەو مۆمەى كە دايگيرسان بەهەمان چەرخى جگەرە كوشندەكەى ناكوژێتەوە و لە بير و هزرى هەموو مرۆڤێكى دادگەر و ئازاديخواز لەڕێى ڕێچكەى بە ڕوون دەكاتەوە و دەبێتە دەليلى ئەو ڕێبوارەى وێڵى ئاسۆى دەرەوشاوەى ژيانێكى بەرابەر و بێ خەوشە.
زۆر بوون لە هەژار و كاسبكار و فەرمانبەر و خوێندكار فرمێسكى خۆشەويستى و وەفايان باران بە كۆچى كاك نەوشيروان ، هاوكات كەم نەبوون ئەو سياسيە گەندەڵانەى كەتا ئەندازەى بانيژەى باڵەخانەكانيان ليخاوە بە دزى و درۆ لە كاتێكدا پێش هەر كەسێك ناشيرترين مرۆڤەكانى بەرچاوى نەوشيروان بوون بەڵام ئەمەو بە پاكردنەوەى بەگەنى و ليخنيان فرمێسكى درۆ و بێتاقەتى ئارايشتكراو دەبەخشنەوە بە فەزايەكدا زۆر لەمێژە هەگبەى مجيشنەكانيان بەتاڵ و حەتاڵ كراوەتەوە تێيدا، هاوكات جۆرێكى تر لە نوخبەيەكى قەڵەمدارى درۆزن بە ئاه و داخ و مەرەكەبەى پێنوسەكانيان بە كڕوزى كاسى كردوين جا نازام پێش چوونيان بە پرسەكە چيان خواردبوو و چى جۆرێك كيمكەڵێ پێكهاتەى مەرەكەبەكەيانبوو ، بيريان چوو چۆن بێوزدانانە دەكەوتنە وەزەى مرۆڤە جوانەكەى نيشتمان ، ئەم كرييەچەرانە بەشێكن لە دونياى بانێك و دوو هەوا ، ئيدى بەهەر ئەندازەيەك بێت خۆپێشاندن و دەرخستن يەك لە بورغوى شلكراوەى سايكلۆژيەتيانە و بير لە توندكردنەوەى ناكەنەوە ،چونكە عەقليش پێويستى بە چاكسازيە.

بەبڕوايەكى تەواوە ڕۆژانى حزورى كاك نەوشيروان ، يەكگرتنەوەى يەكێتى و گۆڕانم بە زەروورەتى واقيعە سياسيەكە دەزانى ، دەمزانى كاك نەوشيران تواناى هەڵگرتنى ئەو كەلێنە لاسەنگەى يەكێتى هەيە و دەتوانێت ئاراستە جياوازەكان لە ژێر چەترێكى يەكگرتوودا غيابى مام جەلال پربكاتەوە و لەنگەرى كەشتێكەى يەكێتى بە كەنارى ئارام بسپێرێت، ئەفسوس مەرگ خەوەكانى كوشت ، بەڵام ئەوەى ئەمڕۆ

یەکێتی دووپاتی دەکاتەوە لە یەکگرتنەوەی ئەم دوو هێزە سیاسیە لە زۆنێکی هاوبەشدا ، دەکرێت ئەم پرسە بچێتە پێشەوە بەڵام مەرجدار یەک لە مەرجە سەرەکیەکان بەچی میکانزمێک یەکێتی ئەم تەرحە دەکاتە سەر مێزەکە ، بە یەک باڵی یان بەو پەرتەوازەییەی کە هەیە؟ دووهەم ، ئاخۆ یەکێتی دەگەڕێتەوە بۆ مەبادئە سیاسیەکانی کاک نەوشیروان کە خۆی لە پرۆگرامی بزوتنەوەی گۆڕاندا ڕیشەی چەقاندوە ، یاخود بزوتنەوەی گۆڕان دەگەڕێتەوە بۆ واقیعێک کە ڕیفۆرمی ناو یەکێتی ڕێژگارێک پێیان هەزم نەکرا، جیا لەمانەش بۆ خۆی گۆڕان لە بەردەم ئەزمونێکی سیکولاری زۆر گراندایە ئاخۆ تەسلیمی هەمان قەدەری هێزە سیاسیە تقلیدیەکانی کوردستانی دەکەن لە دانی تەکشەرەکی دەرین یاخود دەیکەن بە نموونەی گۆڕان و نوێخوازی خوێنەکی نوێ ئەرکی سەرشانی قورس دەکەن لە بەڕێوەبردنی گۆڕاندا ، دیارە بژاردەی دووهەم دەروازێکی نوێی بەرووی گەنجدا دەکاتەوە و گەشبینی و ڕۆئیای گۆڕان ئەو مەتەکە سیاسیە دەبڕێت و دڵنیام بەم جوڵە سیاسیە هەڵکشانیان لەئاستی چاوەڕوانیان زیاتر دەبێت.

چالاک ئاغجەلەری

یەڵڵا شوفێر، یەڵڵا … ئومێد بابان

(حەرامکردنی شوفێریی ئافرەتان)، ناونیشانی کتێبێکە کە بە وتەی وەرگێڕەکەی، ناوەرۆکەکەی فەتوای زانایانی گەورەی ئیسلامی لە خۆ گرتووە و بەشێکمان گەر نەشمانخوێندبێتەوە، بەرگەکەیمان لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان و مێدیکاندا بەر دیدە کەوتووە.
بەهاوبوونەوەی (بەرگی) ئەو پەرتووکە لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکاندا، لێکەوتە و کاردانەوەی زۆری بە دوای خۆیدا هێنا و وەك پەرچەکردارێکیش، کۆمەڵێك ژنی چالاکوان، نووسەر و ڕووناکبیر، لە سلێمانی مانۆڕێکی شوفێریان دژی لەچاپدانی ئەو کتێبە ئەنجام دا و، پاسودانی بەهاوبوونەوەی وەها پەرتووکێکیان لە ژێر ئەو ناو و ناوەرۆکەدا، ڕەت کردەوە.
ئافرەتان، کە بە بەرزکردنەوەی دروشمی (شەقامەکان بۆ ئێمەوە

جوانن، ئەمەی ژنان بە لێخوێنینی ئەتەمبێل خزمەتی خێزان و کۆمەڵگا دەکەیــن)، نــاڕەزایی خۆیــان دەرهەق بە وەرگێڕەکە و دەزگــا و دامەزراوە ڕێپێدراوە پەیوەندیدارەکانی چاپکردنی کتێب دەربڕی، بەوایــان وابــوو کە بڵــاوبوونەوەی ئەو کتێبە، فــاکتەرە بۆ بەرتەسککردنەوەی ئــازادیی تاکەکەســی، ئەنتــی دیموکراســی و بگرە چەسپاندنی مافەکانی مرۆڤیشە.

هەڵبەت، وەك بەشێك لە مامۆستایانی ئــایینی و لیژنەکــانی فتــوای هەرێمی کوردستانیش ئاماژەیان دا، لە یاساکانی ئایینی ئیسلامدا ڕەوایەتــی بەوە دراوە (مــرۆڤ بە گشتــی و بە جیــاوازیی ڕەگەزی)، مومارەسەی ئەو شتانە بکات کە لە بەردەستیدان، بەڵام بە شێوەیەکی باش کە دواجار زیان بە شیرازەی کۆمەڵایەتیی خێزان و کۆمەڵگاش نەگەیەنێت.

لەوەوە سەرنج و گومانمان لەسەر ئەوە دروست دەبێ بپرسین، لە چ کتێبەکــی ئاســمانی و تەنــانەت حەدیــس و ڕیوایەتەکانیشــدا، شوفێریکردنی ئافرەتان حەرام کراوە؟ یان، هیچ یاسایەکی مەدەنی لە هەرێمــدا، بە جۆرێــك لە جۆرەکــان ڕێگەی لە ژنــان گرتــووە شــوفێری نەکەن؟

کەواتا، ئەگەر بیانوو بە حەرامکردن و یاساغکردنی شوفێریکردن لە لایەن ئافرەتــانەوە، فتــوای تەنیــا کەمێــك فتــوادەری وڵــاتە عەرەبییەکانە، (کە دیارە یاسا و ڕێسا و نەریتە کۆمەڵایەتییەکان، باکگراوند و تێگەیشتن و خوێندنەوەیان بۆ ئایین)، لەگەڵ کۆمەڵگای کوردستانیدا زۆر جیاوازە، دەکرێ بگەینە ئەو باوەڕەی کە وەشاندنی ئەو پەرتــووکە، نەك تەنیــا خــزمەت بە دۆزی ژن و موعانــات و کۆژانەکانیان بە دەست کۆمەڵگایەکی پیاوسالارییەوە ناکات، بەڵکوو دروست پێچەوانەی ئەو ئاستە و ڕێسا نەگۆڕەکانی جاڕنامەی گەردوونیی مافی مرۆڤە.

لەو سەنگەیەشەوە کە هەرێمی کوردستان لافی دیموکراتی لێدەدات و بەشێکی زۆری کۆمەڵگاش باوەڕەی بەو وتەیە هەیە کە دەڵێ (دیموکراسی بۆ هەمووانە)، دەخوازێ ڕوو بکەینە بابای وەرگێڕ و بڵێین: لێگەڕێ با نیوەی کۆمەڵگا و دایکی نیوەکەی تریشی، وەك پیاو سەربەست بێت و بە ئەتەمبێلی خۆی بچێتە دەوام، کە خۆمــان و منداڵەکانمان نەخۆش کەوتین، بمانگەیەنێتە نەخۆشخانە و... تا دوایی.

ئاخر چ نەنگییەك لەوەدایە، ژن لەگەڵ خزم و خوێش و دەستەخوشکەکانی پیاسەیەك بکات و، لە سەیرانگایەکدا بە سترانێکی شاد، هەڵپەڕن و دڵخۆش بــن؟ یــانیش لە ئەتەمبێلەکەیانــدا گۆرانیــی (یەڵڵــا شــوفێر یەڵڵا، گرفتارم) لێبدەن و کوێی دڵی خۆیان هەڵڕێژن؟

گوزارەی نەوەی دووەمی کورد لەهەندەران … دڵشاد تاقانە

عەرەبانەکەت ڕاکێشە..

جمەی دەهات ناو بازاڕی گەورە، شان شانی دەسمی ڕێ بەبەر ڕێداری نەدەکەوت، دەتگوت خەڵکی ئەو شارە هەمووی لەبازاڕیە و چ کاری دیکەیان نیە بەوە دیارە وڵاتەکە بەکارهێنە بەرهەمهێن نیە! عەگال و جەمەدانی تێکەڵ ببوو لەبەر هەردوکانێک شێوە زمانێک قسەی پێدەکرا لەهەمووی خۆشتر کابرای سیریلانکی بوو بەکوردی بەژنەکی کڕیاری دەگوت: دەسانی ئەتو برد لەماڵێ، ئەتو هینا لێرانە، ئەتو کارتۆن ئە (گوایە سەری کارتۆنەکەی کردیتەوە) خوسکم نابی نابی نابی. ژنەو دەوروبەرەکەی هەرپێدەکەنین. لەولاتر کابرای کوتاڵفرۆش لەسەر عارەبانەکەی ڕای دەکێشا هاواری دەکرد: قوماشی لاکیشمیبای، وەرن وەرن کراسی لاکیشمیبای؟ ژنەک دەنگی دا: ئەرێ کاکە هەموو شەوێ ڕۆزە فلیمە هیندیەکەی لاکیشمیبای دەبینم کا ڕەنگی کراسەکەی وایە؟ کوتارفرۆش: ئەرێ خوشکم کەس هیچم لێناکڕێ ئەمنیش ناوم لەقوماشەکەی نا لاکشمیبای. هەندەی پێنەچوو مەترەک لەدوو تێپە قوماشەکەی نەماوە هەربابوو قوماشی لێدەکڕی هاهاها دەتگوت بەرەبەری جێژنەی عەرەبانە! ئێستا بەدەرکەوت لێ هەموو قوماشەکان جارانیش ناویان هەبوو دەفرۆشان ڕوحی ئەفەندی و پەڕی مێشێ، گورباتمان و ڕێی تارانێ، ڕیشی مام جەلالی..... لەو ناوە منداڵە دەرێزەکەرەکە کەتیرەیی بەکچی پوریەوە نوسابوو هەردەکۆزاوە خێرم پێبکە توخوا توخوا… ئەویش جانتاکەی شانی کردەوە هەزاریەکی دایە لەکێڵ خۆی کاتەوە کەچی بەکچە کوردستانیە هەندەرانیەکەوەش نوسا دوێنێ گەیشتبۆوە کوردستان، داوای لەویش دەکرد! کچە پور تورەبوو: دەبێت دەی لەکۆڕمان بەوە عارەبانەکەت ڕاکێشە. کچە هەندەرانیەکەش بەسەرسوڕمانەوە پرسی: کا خۆ عارەبانەی پێ نیە؟

دڵشاد تاقانە

Dlshadtakana@yahoo.com